

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่
ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เป็นการวิจัยเชิง
ปริมาณ โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. แนวคิดทฤษฎีการดำเนินงาน
3. แนวคิดทฤษฎีโครงการ
4. ข้อมูลทั่วไปของโครงการ
5. ข้อมูลตำบลกกตูมอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

1. ความหมายของความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเท่านั้น
ความคิดเห็นเป็นผลมาจากทัศนคติส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติประจำตัวของแต่
ละบุคคล ซึ่งเป็นคุณสมบัติประจำตัวที่แตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ ระดับการศึกษา
ความสามารถในการติดต่อกันในสังคม อายุ เพศ เป็นต้น

กฤษณ์ มหาวิรุฬห์ (2531 : 38) กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกด้าน
ความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่อยู่บนความแน่นอนหรือความจริงแต่ขึ้นกับ
จิตใบบุคคลจะแสดงออกได้ง่ายโดยการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดเห็นนั้น ความ
คิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติประจำตัว
ของแต่ละบุคคล เช่น ด้านความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม ฯลฯ และมีอารมณ์
เป็นส่วนประกอบ การแสดงความคิดเห็นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้

จิรายุ ทรัพย์สิน (2540 : 16) อธิบายว่า ความเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคล
ที่แสดงออกมา เพื่อให้ผู้อื่น ได้สามารถที่จะเรียนรู้ตลอดจน สามารถที่จะประเมินค่าในเรื่องใดเรื่อง

หนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การลงความเห็นอาจจะเป็นไปในลักษณะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ อันเนื่องจากสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม การติดต่อกับภายนอก การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการพบปะสังสรรค์ประจำวัน

จำลอง เงินดี (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลมีต่อสิ่งใดในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติความเห็นนั้น อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงของทัศนคติได้สังเกตและวัดได้จากคนแต่มีส่วนที่แตกต่างไป จากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเจ้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้

รัชชัช นาคฤทธิ์ (2540 : 9) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึก ความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใด จากการใช้สติปัญญาความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น เป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจเป็นการพูดหรือเขียนอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ และอาจจะได้รับการยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ได้เช่นกัน ความคิดเห็นนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา สถานการณ์ หรือเมื่อมีข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นมา

อัจฉรา กลิ่นสุคนธ์ (2540 : 10) สรุปว่า ความคิดเห็น คือ ความรู้สึกของบุคคลสิ่งของหรือสถานการณ์ในช่วงเวลาหนึ่ง อาจเป็นการแสดงออกในทางบวกหรือลบก็ได้

วิสูตร จงชูวนิชย์ (2549 : 13) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและการตัดสินใจในการพิจารณาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง โดยอาศัยความรู้ การรับรู้ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งความเห็นของแต่ละบุคคลจะเป็นที่ยอมรับหรือปฏิเสธจากบุคคลอื่น ๆ ก็ได้

ไอเชก (Issak, 1981 : 203 อ้างถึงใน จำลอง เงินดี, 2540 : 86) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกทางการพูด หรือคำตอบที่บุคคลได้แสดงต่างจากเจตคติ คือ ความคิดเห็นจะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะขณะที่เจตคติจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปมีความหมายกว้างกว่า

พจนานุกรม เว็ปสเตอร์ (Webster's Collegiate Dictionary, 1996 : 815 อ้างถึงใน จำลอง เงินดี, 2540 : 86) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้ ได้แก่

1. ความเชื่อ ทัศนะ การพิจารณา หรือการวินิจฉัย หรือการประเมินอย่างมีรูปแบบในใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

2. การแสดงออกถึงการพิจารณา หรือคำแนะนำอย่างมีรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ หรือการแสดงออก เช่น การตัดสินใจ การพิจารณาคดี หรือการวินิจฉัยอย่างมีรูปแบบด้วยเหตุผลตาม กฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นที่มีกฎหมายรองรับ

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่แสดงออกมาให้ผู้อื่นได้รับ รู้รวมไปถึงการประเมินค่าที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การลง ความเห็นอาจจะเป็นไปได้ในลักษณะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ อันเนื่องมาจากสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม การติดต่อกับภายนอก การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น

ออสเคมปี (Oskamp, 1977 : 109 – 133 อ้างถึงใน จิรายุ ทรัพย์สิน, 2540 : 19-20) ได้ สรุป ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น ดังนี้ ความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่ง ใดสิ่งหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องคล้ายกันหรือเหมือนกันเสมอไป ซึ่งดังนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละ บุคคลที่ได้รับอิทธิพล ต่อการแสดงออกในเรื่องนั้นๆ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็นไว้ สรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Phyciological Factor)

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระบบความก้าวร้าวของบุคคล และจะมีผลต่อ การศึกษา ทักษะคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลนั้นๆ ได้ ส่วนปัจจัยด้านสรีระ เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด จะมีผลต่อความคิดเห็นและทักษะคิดของบุคคล

2. ประสบการณ์ของบุคคล โดยตรง (Direct Personal Experience)

คือ บุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่างๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือได้พบ เห็นต่อสิ่งต่างๆ โดยตนเองทำให้เกิดทัศนคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ

3. อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยบุคคล เมื่อเป็นเด็ก จะได้รับอิทธิพลจากการเลี้ยงดูอบรมของพ่อแม่และครอบครัว

4. ทัศนคติและความคิดเห็นต่อกลุ่ม (Group Determinants of Attitude)

เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือทัศนคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้อง มีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมี แรงกดดันจากกลุ่ม

กิตติ สุทธิสัมพันธ์ (2542 : 12- 13) ได้สรุป ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความ คิดเห็นของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลแต่ละคนแสดงความคิดเห็นที่อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกัน ออกไปคือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1.1 ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย คือ เพศ อวัยวะ ความครบถ้วน สมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ คุณภาพสมอง

1.2 ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และศึกษาทำให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ มากขึ้น และคนที่มีความรู้มาก มักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล

1.3 ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติของบุคคลต่อเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจจะได้จากการเรียนรู้กลุ่มบุคคลในสังคม หรือจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

1.4 ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่องาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็น

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นของบุคคล เป็นการได้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ ของแต่ละบุคคล

2.2 กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล เพราะเมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใด ก็จะต้องยอมรับและปฏิบัติตามเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมนั้น ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความคิดเห็นไปตามกลุ่มหรือสังคมที่อยู่

2.3 ข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ หรือสิ่งต่างๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ ทั้งนี้ เพราะข้อเท็จจริงที่บุคคลได้รับแตกต่างกัน ก็จะมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น มีลักษณะคล้ายคลึง และไปในทำนองเดียวกัน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความคิดเห็นของบุคคลแตกต่างกันออกไป เพราะบุคคลแต่ละบุคคลย่อมจะได้รับมาลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยด้านคุณสมบัติประจำตัว หรือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ และตั้งสมมติฐานกลายเป็นลักษณะของแต่ละบุคคล

3. การวัดความคิดเห็น

การที่จะทราบความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งนั้น จะต้องมีการวัดที่เชื่อถือได้ มีผู้เสนอการวัดความคิดเห็นไว้ พอสรุปได้ ดังนี้

วัลลภ รัชนีทรานนท์ (2545 : 102 – 117) ได้เขียนประกอบการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวัดว่า มาตรการวัดเจตคติ หรือทัศนคติ หรือความคิดเห็น ที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายมี 4 วิธี คือ

1. วิธีแบบสเกลวัดความต่างทางศัพท์ (S-D Scale = Semantic Differential Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติ หรือความคิดเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี - เลว ขยัน - ใจเกียจ เป็นต้น

2. วิธีลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบในการเลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนน 5 4 3 2 1 หรือ +1 +10 -1 -2 ตามลำดับ

3. วิธีกัทแมนสเกล (Guttman Scale) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับของทัศนคติสูง - ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกัน ได้อย่างต่ำสุดถึงสูงสุด และแสดงถึงการสะสมของข้อความความคิดเห็น

4. วิธีเทอร์สโตนสเกล (Thurstone Scale) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาตร แล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิด หรือทัศนคติในทางเดียว และเสมือนว่าเป็นสเกลที่มีช่วงห่างเท่ากัน

เบสท์ (Best, 1977 : 171 ; อ้างถึงในพนารัตน์ พ่วงบุญปลูก, 2542 : 18)

ได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นก็คือ การแสดงให้เห็นถึงจำนวนร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ จะทำให้เห็นว่า ความคิดจะออกมาในลักษณะเช่นไร และจะสามารถทำตามความคิดเห็นเหล่านั้นได้หรือไม่ ความคิดเห็นที่ออกมาได้นั้นจะทำให้ผู้บริหารเห็นสมควรหรือไม่เห็นสมควร ในอันที่จะดำเนินตามนโยบายหรือลัทธิลัทธิไป

มอร์แกนและคิง (Morgan and King, 1971 : 516; อ้างถึงในวิสูตร จงชูวิชัย, 2549 : 13) ได้เสนอแนะว่า การที่จะให้ใครแสดงความคิดเห็น ควรถามกันต่อหน้า (Face to Face) ดีกว่าที่จะให้เขามาอ่านข้อความ หรือเขียนข้อความ ซึ่งแสดงว่าทั้งสองคนเห็นว่าการสัมภาษณ์หรือการสอบถามจะดีกว่าการตอบแบบสอบถาม สำหรับการวัดความเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบ ตอบว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนด

สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็น คือ การวัดระดับความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยอาจใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ หรือ แบบสอบถามว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับใด เช่น ระดับมาก ปานกลาง หรือ น้อย

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

การแสดงความคิดเห็น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งความคิดเห็นของแต่ละคนต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแม้เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไปและอาจแตกต่างกันออกไป

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ได้รับมาจนมีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็น ได้มีนักวิชาการเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น ดังนี้ (Oskamp, 1977 : 119 – 133)

3.1.1 ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Physiological Factors) เป็นปัจจัยตัวแรกที่ไม่ค่อยจะได้พูดถึงมากนัก โดยมีการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุ กรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวร้าวของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา เจตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ ปัจจัยด้านร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิดเห็นและเจตคติของบุคคล เช่น คนที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นคนดีที่มีอายุมาก เป็นต้น

3.1.2 ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct Personal Experience)

คือ บุคคลได้รับความรู้สึก และความคิดต่างๆจากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือพบเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ โดยตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะมีความรู้สึกชอบ เนื่องจากน้ำส้มหวาน เย็นหอม ชื่นใจ ทำให้เขามีความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรกเป็นประสบการณ์โดยตรง ที่เขาได้รับ

3.1.3 อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็กๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอน ทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัล และการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา

3.1.4 เจตคติและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Determinants of Attitude)

เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความคิดเห็นและเจตคติต่างๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม ไม่ว่าจะเพื่อนในโรงเรียน กลุ่มอ้างอิงต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามเป็นไปตามกลุ่มได้

3.1.5 สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นสื่อต่างๆที่บุคคลได้รับสื่อเหล่านี้ ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็นมีความรู้สึกต่างๆ เป็นไปตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ

3.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความคิดเห็นว่า ขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมในหลายประการ คือ (จำเรียง ภาพจิตร, 2536 : 248 – 249)

3.2.1 ภูมิหลังทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน

โดยทั่วไปจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้เยาว์กับผู้สูงอายุ ชาวเมืองกับชาวชนบท เป็นต้น

3.2.2 กลุ่มอ้างอิง หมายถึง การที่คนเราจะคบหาสมาคมกับใคร หรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้แก่ผู้ใด หรือการกระทำที่คำนึงถึงอะไรบางอย่างร่วมกันหรืออ้างอิงกันได้ เช่น ประกอบอาชีพเดียวกัน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคมเดียวกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นด้วย

3.2.3 กลุ่มกระตุ้นหรือรื้อฟื้น หรือกลุ่มเฉื่อยชา หมายถึง การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความกระตุ้นหรือรื้อฟื้นเป็นพิเศษอันจะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาได้ ย่อมส่งผลต่อการจูงใจให้บุคคลที่เป็นสมาชิกเหล่านั้นมีความเห็นที่คล้อยตามได้ ไม่ว่าจะให้คล้อยตามในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเฉื่อยชาจะไม่มียุทธศาสตร์ต่อสมาชิกมากนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลโดยตรง เช่น เพศ การศึกษา อาชีพ และปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลโดยอ้อม เช่น สื่อมวลชน กลุ่มที่เกี่ยวข้องและครอบครัว

3.3 การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องมีองค์ประกอบขั้นตอน ซึ่งองค์ประกอบของทัศนคติจะมีอยู่ 3 ประการ คือ (ถวิล ชาราโภชน, 2532 : 1 – 2)

3.3.1 องค์ประกอบทางด้านความรู้ (Cognitive Component) คือ การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้นจำเป็นจะต้องมีความรู้ในสิ่งนั้นเสียก่อน เพื่อจะรู้ว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์หรือโทษเพียงใด องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) คือ เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดและความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งใดมีประโยชน์ บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกชอบหรือการตอบสนองต่อสิ่งนั้น

3.3.2 องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วจะเกิดความชอบหรือไม่ชอบ และพร้อมจะกระทำอย่างไรอย่างหนึ่งต่อสิ่งนั้น

3.4 จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบด้านพฤติกรรมเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิดเห็นและด้านความรู้สึก ความขัดแย้งระหว่างความคิดจะมีผลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ภาวะของความขัดแย้งระหว่างความคิด ความเข้าใจ เกิดขึ้นเมื่อ

3.4.1 บุคคลรับรู้เหตุการณ์หรือข้อมูลใหม่ซึ่งขัดแย้งกับความรู้สึกของตนเอง ได้แก่ ความเชื่อมั่น ความคิดเห็นและเจตคติ

3.4.2 บุคคลได้พบเหตุการณ์หรือรับรู้ข้อมูลที่ไม่คาดคิดมาก่อน

3.4.3 การไม่เห็นพ้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

3.4.4 การบังคับให้ยอมตามทำให้บุคคลเกิดความขัดแย้งระหว่างความคิดกับการกระทำดังนั้นจะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะยอมรับหรือปฏิเสธขึ้นอยู่กับสถานภาพ ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลซึ่งตัวแปรเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็น

4. การวัดความคิดเห็น

การวัดความคิดเห็น ได้มีนักวิชาการเสนอวิธีการวัด ดังนี้

4.1 การวัดความคิดเห็น โดยทั่ว ๆ ไปว่าจะต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ บุคคลที่จะถูกวัดสิ่งเร้าและมีการตอบสนองซึ่งจะออกมาในระดับสูงต่ำมากน้อย วิธีวัดความคิดเห็นนั้นโดยมากจะใช้ตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ที่ตอบคำถามเลือกตอบแบบสอบถามและผู้ถูกวัดจะเลือกตอบความคิดเห็นของคนในเวลานั้น การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นนั้นใช้การวัดแบบลิเคิร์ต โดยเริ่มด้วยการรวบรวมหรือการเรียบเรียงข้อความที่เกี่ยวกับความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่ กับข้อความที่กำหนดให้ ซึ่งข้อความแต่ละข้อความจะมีความคิดเห็นให้เลือกตอบเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับข้อความว่าเป็นไปในทางเดียวกัน (เชิงนิยมหรือไม่นิยม) เป็นข้อความเชิงบวก (Positive) หรือข้อความเชิงลบ (Negative) (Best, 1977 : 171)

4.2 เราสามารถวัดความคิดเห็น ได้โดย (Hurlock, 1968 : 175)

4.2.1 ใช้การสังเกต โดยการสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาในด้านต่าง ๆ

4.2.2 ใช้การสัมภาษณ์ โดยถามคำถามว่าชอบอะไร ไม่ชอบอะไร สนใจ

เรื่องอะไร

4.2.3 ใช้การสนทนา โดยการศึกษาเรื่องที่ชอบสนทนา การสนทนาจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของคนเหล่านั้น

4.2.4 ศึกษาจากข้อเขียนจากสมุดบันทึกประจำวัน จดหมาย ว่าเกี่ยวกับเรื่องอะไร ข้อเขียนจะเป็นการสะท้อนถึงความสนใจได้อย่างดี เช่นเดียวกับการสนทนา

4.2.5 โดยการสอบถามถึงความปรารถนา

4.3 การวัดความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยการพูด การเขียน หรือ ปฏิบัติใด ๆ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มากระทบความรู้สึกภายใน ซึ่งความรู้สึกภายใน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยมและอคติที่มีในตัวบุคคลนั้นเพื่อให้บุคคลอื่นได้รับรู้ ดังนั้นการวัดความคิดเห็นจึงสามารถวัดโดยการประมาณความรู้สึก ซึ่งมีนักจิตวิทยาสังคม ได้พยายามสร้างเครื่องมือขึ้นมาวัด

เป็นมาตราส่วนประกอบค่าความรู้สึกหลายท่านได้รวบรวมไว้โดยเป็นที่ยอมรับ และนิยมใช้กันมาก 5 สเกล ดังต่อไปนี้ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, 2537 : 10 - 13)

4.3.1 สเกลของเทอร์สโตน (The Thurstone Scale) ซึ่งสร้างโดย หลุยเซอร์ สโตน มีทั้งหมด 11 ระดับความรู้สึก ดังแผนภาพที่ 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

เจตคติทางบวก เป็นกลาง เจตคติทางลบ

แผนภาพที่ 1 ระดับความรู้สึก ระดับ 11 ของเทอร์สโตน

อธิบายได้ว่าระดับความรู้สึกแบ่งได้ 11 ระดับ โดยที่ระดับที่ 1-5 เป็นเจตคติทางบวก เช่น ความรู้สึกเห็นใจ พอใจ ชอบ โดยมีระดับต่ำสุดคือ 1 ไปเรื่อย ๆ จนถึงระดับสูงสุดคือ 5 สำหรับระดับ 6 เป็นความรู้สึกกลาง ๆ ระดับที่ 7-11 เป็นเจตคติทางลบ เช่น ความรู้สึกไม่เห็นด้วย ไม่พอใจ ไม่ชอบ

ในการสร้างสเกลของเทอร์สโตน มีหลักการสร้าง 5 ประการ คือ

- 1) ข้อความต้องสั้นกะทัดรัด ได้ใจความครบถ้วน
- 2) ต้องเป็นข้อความที่ยอมรับหรือปฏิเสธได้
- 3) ข้อความต้องมีเนื้อหาตรงกับเรื่องที่จะต้องวัด
- 4) ข้อความต้องไม่คลุมเครือหรือกำกวม
- 5) ข้อความต้องเป็นความคิดเห็นที่เป็นไปได้จริง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการ

วัด

4.3.2 สเกลของเร็นซิส ลิเคิร์ต (Rensis Likert) เป็นมาตราส่วนประมาณค่าที่มีชื่อเสียง เริ่มสร้างและนำมาใช้ใน โดยลิเคิร์ต ซึ่งให้ชื่อมาตรวัดตัวแปรทางจิตวิทยา โดยทั้งหมดมี 5 ระดับความรู้สึก ดังแผนภาพที่ 2

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

แผนภาพที่ 2 ระดับความรู้สึก 5 ระดับ ของเร็นซิส ลิเคิร์ต

จากสเกลของลิเคิร์ต จะเห็นว่าปลายทั้งสองข้างมีระดับสูงสุด แล้วลดหลั่นลงมาสู่ด้านในจนถึงตรงกลาง ซึ่งง่ายต่อการประมาณความรู้สึกและง่ายต่อการแปลความหมายจากสเกล จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน ลิเคิร์ต ใช้วิธีจัดช่องให้มีความรู้สึกว่าเท่าๆ กัน ใช้วัด

ความพึงพอใจ และการตัดสินใจของคนต่อวัตถุ ตามความรู้สึกพึงพอใจ

4.3.3 สเกลของโบการ์ด์ัส (Bogardus Scales) สเกลนี้สร้างขึ้นโดย อีโมรี

โบการ์ด์ัส ซึ่งเป็นสเกลที่วัดเจตคติทางด้านสังคม เรียกว่า Social Distance Scale โดยการสร้างข้อคำถามขึ้นมา 7 ข้อ แล้วให้ผู้ตอบ ตอบแบบสอบถามเลือกเชิงเฉพาะข้อที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง เพียงข้อใดข้อหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งข้อขึ้นไป เช่น การวัดเจตคติของคนผิวขาวที่มีต่อคนผิวดำ เกี่ยวกับระดับความต้องการของบุคคลกับความสัมพันธ์ของกลุ่ม ได้แก่ ในความรู้สึกครั้งแรกที่ฉันเต็มใจจะรับคนผิวดำเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม คือ

- 1) โดยการแต่งงาน
- 2) เพราะคนผิวดำเป็นเพื่อนของสมาชิกในกลุ่ม
- 3) เป็นเพื่อนร่วมงานหรือเป็นเพื่อนบ้าน
- 4) เป็นลูกจ้าง
- 5) เป็นประชาชนชาวอเมริกันด้วยกัน
- 6) เป็นแขกผู้มาเยือน
- 7) จะไม่ยอมรับให้เข้าประเทศหรือนรเทศออกนอกประเทศ

4.3.4 สเกลของออสกู๊ด ซูไซ และแทนเนนบาวม (Osgood, Suci and

Tannenbaum, 1998 : 156) สเกลที่ใช้ความหมายของคำที่แตกต่างกัน เป็นสเกลที่ใช้คำหรือวลีที่มีความหมายตรงกันข้ามเป็นคู่ๆ มีสเกลประมาณความรู้สึก 7 ระดับ ในแต่ละคำหรือวลีนั้น แบ่งการวัดเจตคติ เป็น 3 ด้าน คือ

1) สเกลการประเมินผล (Evaluative Scale) เป็นการวัดด้านการประเมินผลความรู้สึก เช่น ดี-เลว ขม - หวาน

2) สเกลที่แสดงถึงพลัง (Potency Scale) เป็นการวัดความแข็งแรง เช่น แข็ง - อ่อน หนัก - เบา

3) สเกลที่แสดงถึงการแสดงออกหรือการเคลื่อนไหว (Activity Scale) เป็นการแสดงการเคลื่อนไหวโดยใช้คำคุณศัพท์ที่อธิบาย เช่น เช้า - เร็ว เฉื่อยชา - กระตือรือร้น

ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้สเกลซึ่งใช้ความหมายของคำที่แตกต่างกัน เช่น กรูณาทำวงกลมล้อมรอบตัวเลขในแต่ละคู่คำทุกบรรทัดตามความรู้สึกที่แท้จริงของท่านต่อชาวเปอร์โตริกันที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา

3.1) สเกลการประเมินผล

ดี	7	6	5	4	3	2	1	เลว
สวย	7	6	5	4	3	2	1	น่าเกลียด

3.2) สเกลที่แสดงถึงพลัง

ใหญ่	7	6	5	4	3	2	1	เล็ก
หนัก	7	6	5	4	3	2	1	เบา

3.3 สเกลที่แสดงถึงการเคลื่อนไหว

เร็ว	7	6	5	4	3	2	1	ช้า
คล่องแคล่ว	7	6	5	4	3	2	1	งุ่มง่าม

4.3.5 สเกลอื่น ๆ นอกจากสเกลที่ได้รับความนิยม 4 สเกลใหญ่ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีอีก 2 สเกลที่มีการนำมาใช้ ดังนี้

1) สเกลที่ใช้คำถามในทำนองการยอมรับหรือปฏิเสธ (Item to Accept or Reject) สเกลนี้สร้างขึ้นโดย อัลลัฟพอร์ตและฮาร์ดแมน (Allport and Hardman, 1997 : 142) สเกลจะเป็นข้อความที่มีเพียงแนวคิดเดียว คือให้ผู้แสดงเจตคติตอบรับหรือปฏิเสธเท่านั้น เช่น

เห็นด้วย	-	ไม่เห็นด้วย
ใช่	-	ไม่ใช่
ถูก	-	ผิด

2) สเกลที่ใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open – Ended Scala) สเกลนี้เริ่มใช้ครั้งแรกโดย แคมเบลล์และชูแมน (Campbell and Schuman, 1989 : 89) ในปี ค.ศ. 1986 สเกลนี้เป็นรูปที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับเจตคติได้แสดงความรู้สึกรับของเขาเองอย่างแท้จริงตามธรรมชาติ โดยที่ผู้ถามหรือผู้วิจัยไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในความคิดเห็นลงไปเป็นการแสดงเจตคติแบบฟรีหรือแบบอิสระ และผู้ถามหรือผู้วิจัยก็ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นที่นิยมใช้เพื่อการวิจัย ได้แก่ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยคะแนนที่ได้จะแสดงจำนวนร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อ ทำให้สามารถทราบได้ว่ามีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นอย่างไร ส่วนวิธีการวัดความคิดเห็นโดยทั่วไปอาจใช้รูปแบบการสนทนา ผู้ทำการวัดจะต้องไม่แสดงออกว่ากำลังจับตาคำตอบที่ความคิดเห็นของผู้ทำการวัดมากจนเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ถูกวัดเกิดความรู้สึกที่ว่ากำลังถูกจับผิด ควรใช้วิธีอ้อมๆ เป็นเครื่องมือช่วยส่วนวิธีการศึกษาจากข้อเขียน หรือสมุดบันทึกประจำวัน ผู้ทำการวัดต้องได้รับอนุญาตจากผู้ถูกวัดก่อน เพราะบางครั้งเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด

แนวคิดทฤษฎีการดำเนินงาน

1. แนวคิดการบริหาร (Management Concepts)

จากการที่ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาของการบริหารในบทที่ 1 จะเห็นได้ว่ามีแนวคิดความคิดที่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่สุด 2 แนวความคิดด้วยกัน ที่จะได้มีการเปรียบเทียบกันถึงความแตกต่าง ได้แก่

- 1.1 แนวความคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management)
- 1.2 แนวความคิดทางการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations)
- 1.3 การบริหารที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management)

กำเนิดขึ้นครั้งแรกในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม โดย Frederick W. Taylor (1861) และ Henri Fayol (1841) บุคคลทั้งสองได้วางรากฐานของความรู้ที่สำคัญและทฤษฎีการบริหารที่ถูกต้องขึ้นเป็นครั้งแรก

Frederick W. Taylor (1861) ถือได้ว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ จากการศึกษาวิธีการปฏิบัติทางการผลิตในระดับโรงงานเป็นครั้งแรกนั้น Taylor ได้ประกาศใช้หลักการต่าง ๆ สำหรับการปฏิบัติงานหรือที่เรียกว่า การบริหารที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management) แนวความคิดของ Taylor (1861) เขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำงานของผู้บริหารในสมัยนั้นที่มีการทำงานอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ และไม่เห็นด้วยกับการทำงานของคณงานที่ทำหน้าที่ของตนอย่างไม่มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน

Taylor (1861) เชื่อ ว่ามีความเป็นไปได้ที่จะกำหนดปริมาณงานที่แต่ละคนทำได้ในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่มีการบีบบังคับต่อตัวผู้ทำงานนั้น และการศึกษาดังกล่าวจะเป็นไปได้โดยถูกต้องและมีหลักเกณฑ์มากที่สุด ซึ่งจะช่วยป้องกันข้อโต้แย้งต่าง ๆ ได้ โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์สูงสุด นั่นคือ คณงานจะได้ประโยชน์จากการทำงานให้ครบตามปริมาณ ไม่มีปัญหาเรื่องการค้างงานให้ช้าลง ส่วนฝ่ายบริหารก็จะได้รับประโยชน์จากการได้รับผลผลิตเพิ่ม และก็จะยอมจ่ายค่าแรงสูงขึ้นอีก ในการที่จะทำให้ได้รับผลดังกล่าว Taylor (1861) ได้ใช้วิธีการ Time and Motion Study ดังนี้

1. ทำการศึกษาเวลาที่ใช้ไปในการทำงานชิ้นหนึ่ง ๆ ด้วยวิธีการจับเวลา (Time)
2. ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในการทำงาน (motion) เพื่อจะปรับปรุงวิธีการทำงาน
3. ทำการแยกงานออกเป็นขั้นตอนต่างกัน เพื่อให้คนทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ

สาระสำคัญของการศึกษาตามแนวความคิดนี้ก็คือ

“ การเปลี่ยนจากความไม่มีประสิทธิภาพ อันสืบเนื่องมาจากวิธีปฏิบัติแบบไม่มีหลักเกณฑ์ (Rule-of-Thomb Methods) มาเป็นความมีประสิทธิภาพ โดยมีวิธีการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Methods) ที่กำหนดขึ้น โดยตัวผู้บริหารตามความรับผิดชอบที่ควรจะต้องมีมากขึ้นกว่าเดิม “

การบริหารที่มีหลักเกณฑ์ โดย Taylor (1986) นี้ มีพื้นฐานอยู่บนหลักการ (Principles) ที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. การคิดค้นและกำหนด “ วิธีที่ดีที่สุด “(One Best Way) กล่าวคือ จะต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่จะช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ ต้องมีการวางมาตรฐานของงาน โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันก็จะมีการจ่ายผลตอบแทนตามผลผลิตสำหรับส่วนที่เกินมาตรฐานเพื่อเป็นการจูงใจคนงานให้ทำงานอย่างดีที่สุด

2. การคัดเลือกและพัฒนาคนงาน Taylor (1986) ได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักจัดงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ Taylor (1986) ยังเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีทำงานที่ถูกวิธีด้วย

3. การพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีทำงานควบคู่กับการพิจารณาคงงาน Taylor (1986) เชื่อว่า คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะ โดยหลักการแล้วคนงานทุกคนจะเห็นถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้ที่สูงขึ้นจากการทำงานที่ถูกวิธี ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตสูงขึ้น

4. การประสานร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน การกำหนดวิธีการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ของ Taylor (1986) นี้ นับได้ว่าเป็นการปฏิบัติทางความคิดของทั้งฝ่ายการจัดการและฝ่ายคนงานอย่างสิ้นเชิง หลักการที่ได้คิดขึ้นนี้ถือได้ว่าเป็นปรัชญาและเป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นใหม่ ที่เกี่ยวกับการรู้จักใช้ประโยชน์จากความพยายามของมนุษย์ให้ถูกต้อง กล่าวคือ การต้องรู้จักหาทางเพิ่มผลผลิตให้ได้มากที่สุด โดยวิธีการใช้กำลังความพยายามน้อยที่สุด ด้วยวิธีการจัดการสูญเสีย และความด้อยประสิทธิภาพในระดับของการปฏิบัติการให้หมดสิ้นไป

บทบาทและภาระหน้าที่ของผู้บริหารแบบใหม่ Taylor (1986) เน้นว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่ม ที่จะต้องรับผิดชอบกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นในฐานะใหม่ของผู้บริหารนี้ ผู้บริหารจะเป็นผู้นำอย่างแท้จริง ที่ต้องเป็นผู้รับ ภาระหนักกว่าคนงาน เพราะต้องใช้สมองคิดวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม จัดเตรียมและกำหนดวิธีการทำงาน

ที่ดีกว่า ง่ายกว่าและได้ผลกว่าให้กับกลุ่ม นั่นคือการมีบทบาทของการเป็นผู้วางแผน ซึ่งเป็นหน้าที่งานของผู้บริหารที่จะต้องทำเอง ไม่ใช่สภาพของการที่ผู้บริหารต้องลงไปปฏิบัติงานพร้อมกันและเหมือนกันกับคนงาน หากเป็นเช่นนี้ผู้บริหารก็จะมีฐานะไม่ต่างไปจากการเป็นผู้ควบคุมเวลาทำงาน เป็นยาม หรือเป็นผู้คุมคนงาน งานที่ผู้บริหารต้องทำนั้นเป็นงานที่เรียกว่า งานบริหาร ที่ต้องแยกออกจาก งานด้านการปฏิบัติ

Henri Fayol (1988 : 85) ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้จากการเป็นนักบริหารมาเป็นเวลานาน และรวบรวมเขียนขึ้นเป็นหลัก (Principles) แต่หลักของ Fayol (1988) ดังกล่าวก็มีความถูกต้องอย่างยิ่ง จนถือได้ว่าเป็นทฤษฎี (Theory) ของการบริหาร

Fayol (1988 : 44) ได้สรุปสาระสำคัญตามแนวความคิดของตนไว้ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับหน้าที่การบริหาร (Management Functions) เขาอธิบายถึงกระบวนการบริหารงานว่า หน้าที่ (Functions) ทางการบริหารมี 5 ประการคือ

1.1 Planning (การวางแผน) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานเพื่อสำหรับเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

1.2 Organizing (การจัดองค์การ) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหาร ที่จะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ (Materials) และตัวคน (Man) อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

1.3 Commanding (การบังคับบัญชาสั่งการ) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการสั่งการงานต่าง ๆ ของผู้บริหาร ไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน ตลอดถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมิน โครงสร้างขององค์การ และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำเสมอด้วย

1.4 Coordinating (การประสานงาน) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

1.5 Controlling (การควบคุม) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้น สามารถเข้ากันได้กับแผน ที่ได้วางไว้แล้ว

2. ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคในการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ

Fayol (1988 : 45) แยกแยะให้เห็นว่าคุณสมบัติทางด้าน เทคนิควิธีการทำงาน สำคัญที่สุดในระดับคนงานธรรมดา แต่สำหรับระดับสูงขึ้นไปนั้น ความสามารถทางการบริหาร จะเพิ่มความสำคัญตามลำดับ และมีความสำคัญมากที่สุดในระดับผู้บริหารสูงสุด (Top Executive)

3. เกี่ยวกับหลักบริหาร (Management Principles)

Fayol (1988 : 45) ได้วาง หลักทั่วไปในการบริหาร ไว้ 14 ข้อสำหรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารดังนี้คือ

1. Authority and Responsibility (หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ) เป็นสิ่งที่แยกกัน ไม่ได้ อำนาจหน้าที่ควรมีเท่ากับความรับผิดชอบ

2. Unity of Command (หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว) : ในการกระทำการใด ๆ คนงานควร ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อเป็นการป้องกันความสับสน และขจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนกงาน

3. Unity of Direction (หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน) : หลักข้อนี้เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างขององค์การเป็นสำคัญ กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกัน ควรจะต้องดำเนิน ไปในทิศทางอันเดียวกัน

4. Scalar Chain (หลักของการชี้แจงไว้ซึ่งสายงาน) : สายงาน คือสายการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุด ด้วยการมีสายการบังคับบัญชาดังกล่าวจะอำนวยให้ การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของ Unity of Command และช่วยให้อิทธิพลในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

5. Division of Work or Specialization (หลักของการแบ่งงานกันทำ) : คือการแบ่งแยกงานกันทำตามความถนัด ไม่ว่าจะเป็งานทางด้านบริหารหรืองานด้านเทคนิค

6. Discipline (หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย) : เป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟัง และ ทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ

7. Subordination of Individual (หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม)

8. Remuneration (หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน) มีการให้และวิธีการจ่ายผลตอบแทนที่ยุติธรรม และให้ความพอใจทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

9. Centralization (หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง) ในการบริหาร ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ จะกระจายอำนาจมากน้อยเพียงใดก็ยอมแล้วแต่กรณี

10 Order (หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย) : Fayol (1988) ถือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของหรือคนต่างต้องมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ในที่ใดของส่วนรวม เป็นหลักมูลฐานในการจัดระเบียบสิ่งของและตัวคนในการจัดองค์การนั่นเอง

11. Equity (หลักของความเสมอภาค): ผู้บริหารต้องยึดถือความเอื้ออาทรและความยุติธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

12. Stability of Tenure (หลักของความมีเสถียรภาพในการว่าจ้างงาน) ไม่ควรให้มีการเข้า-ออก ของคนมากนัก เพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

13. Initiative (หลักของความคิดริเริ่ม) : หมายถึงการที่ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ผู้น้อยได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนบ้าง อันจะเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้องค์การเข้มแข็งขึ้น

14. Esprit de corps (หลักของความสามัคคี) : เน้นถึงความจำเป็นที่คนงานต้องทำงานเป็นกลุ่มเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Teamwork)

หลักการบริหารของ Fayol (1988) เป็นหลักเกณฑ์ที่ได้ใช้ปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้ เพราะไม่ว่าเราจะยกเอากิจการใดก็ตามขึ้นมาแยกแยะดู ก็จะเห็นว่างานบริหารขององค์การเหล่านั้นมีการจัดแบ่งหน้าที่ของผู้บริหารไว้ใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ที่เขาแบ่งแยกไว้

ความแตกต่างของการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ของ Taylor (1986) และคนอื่น ๆ นั้น มีข้อแตกต่างจากของ Fayol (1988) คือ ของ Taylor (1986) และคนอื่น ๆ นั้นมุ่งสนใจเฉพาะการบริหารในระดับโรงงาน เน้นหนักที่จะให้มีกลไกการทำงานของหัวหน้าคนงานและคนงานสำเร็จผลลงได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเท่านั้น ไม่ได้แยกแยะหน้าที่ของการบริหารไว้อย่างสมบูรณ์ชัดเจนเช่นของ Fayol

ผลงานที่ Taylor (1986) และ Fayol (1988) ได้คิดค้นขึ้นมานั้นมีส่วนสำคัญสนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งสองต่างก็มีความเชื่อตรงกันว่า ถ้าหากได้มีการจัดการด้านที่เกี่ยวกับบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ และทั้งสองก็ได้ใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ในการจัดการด้วย

I. การบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) หลังจากที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสหรัฐฯ ซึ่งทำให้อัตราการว่างงานมีมากกว่า 25% นั้น สหภาพแรงงานได้เรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน นับได้ว่าเป็นยุคทองของสหภาพและกลุ่มผู้สนับสนุนสิทธิในการรวมตัวทางแรงงานและผลประโยชน์ของคนงาน โดยเฉพาะจากโครงการศึกษาที่โรงงาน "Hawthorne" ของ George Elton Mayo (1987) และ Fritz Rothisberger (1989) ซึ่งได้มีการกระทำเป็นครั้ง ๆ อย่างต่อเนื่องยาวนานและปรากฏเป็นผลดังนี้

1.1 การทดลองครั้งแรก ผู้ทดลองได้เริ่มต้นศึกษาถึงความสัมพันธ์ของ ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการทำงานของคนงานคือ แสงไฟฟ้าที่มีต่อผลผลิต สรุปว่าแสงสว่างมิได้มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อผลผลิต

1.2 การทดลองครั้งที่สอง ทดลองถึงปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญเช่น อุณหภูมิ ความชื้น ประเภทอาหารที่จัดให้ และชั่วโมงการทำงาน ระยะเวลาการหยุดพัก และอื่นๆ ปรากฏว่าการเปลี่ยนแปลงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เป็นลักษณะสภาพการทำงานดังกล่าว มิได้มีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับผลผลิตเช่นกัน ฯลฯ

ผลจากการทดลองในหลาย ๆ ครั้ง ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลสำคัญของกลุ่มทางสังคม ภายในองค์กรที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก “ความรู้สึก” (Sentiments) ที่เป็นเรื่องราวทางจิตใจของคนงานและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนงานด้วยกัน

แนวความคิดที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นพบ 2 ประการคือ

1. พฤติกรรมของคนงานมีการปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมทั้ง 2 ทางด้วยกัน คือ ต่อสภาพทางกายภาพที่สภาพแวดล้อมรอบตัว (Physical Environment) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของงาน และยังมี การตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของเรื่องราวทาง จิตวิทยา และสังคมของการทำงานด้วย

2. จากความเข้าใจที่ว่า คนจะมีพฤติกรรมที่เป็น ไปตามเหตุผลเท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงไม่เป็นเช่นนั้นคือ คนจะมีพฤติกรรมที่ไม่เป็น ไปตามเหตุผล นั่นก็คือ มีอารมณ์ มีความนึกคิด ชอบพอ ตลอดจนความพอใจอื่น ๆ ของคน รวมทั้งความอบอุ่นใจและความสนุกสนานในการทำงานด้วยจากการค้นพบของ Mayo (1987) ดังกล่าว สรุปได้ว่า

2.1 พฤติกรรมของคนในหน้าที่งานที่จัดไว้ให้ นั้น จะไม่เป็นเหตุผลที่เกิดจากการตอบแทนด้วยเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีความต้องการทางจิตใจที่ต้องการตอบสนองอยู่ด้วย

2.2 กลไกของคนไม่สามารถเทียบให้เป็นหน่วยมาตรฐานเหมือนกับ เครื่องจักรหรือวัตถุใดก็ได้ แต่คนเป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตจิตใจที่เมื่อทำงานไประยะหนึ่งก็ต้องการพักผ่อน ควบคู่กับความต้องการที่จะ ได้เงินมาตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอื่น ๆ

2.3 จากข้อ 1 และ 2 เพื่อที่จะให้คนงานได้รับความพอใจ มีขวัญสูง และเพื่อให้มีความเต็มใจในการทำงานให้ได้ผลผลิตสูง นักพฤติกรรมศาสตร์จึงต่างพยายามสนใจศึกษาเรื่องราวของการจูงใจพนักงาน (Employee Motivation) เป็นทฤษฎีแรก และสนใจศึกษาเรื่องราวของบทบาทในหน้าที่งาน (Role) และฐานะ (Status) สัญลักษณ์ที่แสดงถึงฐานะต่าง ๆ (Status

Symbols) และลักษณะความเป็นไปของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Groups) ที่มีผลกระทบต่อองค์การ ในทรนศนะที่กว้างกว่าเรื่องที่ได้รับควมสนใจในการศึกษาต่อมาได้แก่

1. ลักษณะของผู้นำ (Leadership)
2. การพัฒนาพนักงาน (Employee Development)
3. การติดต่อสื่อสาร (Communication)

การค้นคว้าของนักมนุษยสัมพันธ์ในระยะแรกนั้น มุ่งสนใจศึกษาเฉพาะความพอใจของคณงานและขวัญของคณงานเท่านั้น และตั้งเป็นสมมติฐานที่มีการโต้แย้งเกิดขึ้นว่า การที่คณงานที่มีขวัญสูง ผลผลิตก็จะสูงตามด้วย แต่ข้อเท็จจากการวิจัยมิได้เป็นเช่นนั้น ผลผลิตต่าง ๆ แม้ว่าจะมีควมสัมพันธ์กับขวัญของคณงานอยู่บ้างก็ตาม แต่ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์ต่อบัจจัยอื่นที่สำคัญกว่าเช่นขึ้นอยู่กัวินัย (Discipline) และการควบคุม (Control) ด้วย เป็นต้น

จากเหตุที่วิธีการของมนุษยสัมพันธ์ไม่รัดกุมในแง่ดังกล่าวข้างต้นนี้เอง ที่ทำให้นักวิชาการในสมัยต่อมาพยายามเรียกวิธีการตามแนวความคิดนี้ว่า “การบริหารโดยวิธีการเชิงพฤติกรรมศาสตร์” (Behavioral Approach to Management) ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้มีการศึกษาที่ครอบคลุมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อการบริหารคนในองค์การ ได้อย่างทั่วถึง

แนวทางการศึกษาของพฤติกรรมศาสตร์ คือ การพยายามเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเทคนิคของการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของคนในหลายๆ วิธีการนั้นต่างก็สามารถนำไปใช้ได้กับคณงานบางคนเท่านั้น บรรดานักพฤติกรรมศาสตร์จึงให้การยอมรับ เรื่องการเข้าใจสถานการณ์ว่าเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีผลต่อการบริหารงานของนักบริหาร และได้มีการพัฒนาเข้าสู่การศึกษาการบริหารแบบสถานการณ์ (Contingency or Situational Approach) โดยมีพฤติกรรมศาสตร์เป็นเครื่องมือประกอบ และมีสภาพแวดล้อมใหม่ คือ ข้อมูลและเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ในทุกจุดของการทำงาน ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารแบบใหม่ที่ใช้อยู่ในทุกวันนี้

2. ทฤษฎีการพัฒนา

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อนักวิชาการต่างพากันคิดค้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมมนุษย์ หลังจากนั้น ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงให้มีอำนาจในการอธิบายสูงขึ้นมาตามลำดับ การจำแนกทฤษฎีพัฒนานั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น จำแนกตามยุคสมัย จำแนกตามสาขาที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามสำนักความคิดของผู้สร้างทฤษฎี จำแนกตามอุดมการณ์อำนาจ หรือจำแนกตามวิถีทัศน์ในด้านต่าง ๆ

จุดมุ่งหมายของการจำแนกก็เพื่อที่จะให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการพัฒนา รวมทั้งวิวัฒนาการอย่างเป็นระบบ การที่ผู้ศึกษาจะใช้ระบบการจำแนกแบบใดเพื่อที่จะส่งผลให้การ

ทำความเข้าใจละเอียดก่อนลึกซึ่งมากยิ่งขึ้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง รวมทั้งความถนัดของผู้ศึกษาแต่ละคน ในเอกสารวิชาการนี้ ทฤษฎีการพัฒนา สามารถจำแนกออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามเงื่อนไขของเวลา คือ

1. กลุ่มทฤษฎียุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modernization Era)

2. กลุ่มทฤษฎียุคสมัยใหม่ (Modernization Era)

ทฤษฎีทั้ง 2 กลุ่ม มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาตามธรรมชาติของสังคม ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์ ก็คือ การที่จะต้องได้รับการพิสูจน์ความถูกต้องได้ (Falsify) ทุกเมื่อ ตามลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม นั่นคือ ไม่มีทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ทฤษฎีใดที่ยิ่งใหญ่จนสามารถให้คำอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างลึกซึ่งรอบด้าน (Grand Theory) ดังนั้น จึงเป็นภารกิจ รวมทั้งความจำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องตีความหรือสร้าง (Deconstruct) ทำให้เป็นปัจจุบัน (Update) แนวคิดรวมทั้งทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมให้ทันสมัยอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีบางทฤษฎีก็ยังคงอำนาจในการทำความเข้าใจและอำนาจในการอธิบายไว้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะถูกสร้างขึ้นมาและผ่านอดีตอันยาวนานมาแล้ว ดังจะเห็นได้ดังต่อไปนี้

3 ทฤษฎีแรกของการพัฒนา (First Development Theory)

ทฤษฎีแรกของการพัฒนา เกิดขึ้นจากต้นแบบเก่าดั้งเดิมของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ซึ่งกำหนดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 โดย อัดัม สมิท (Adam Smith, 1989) อัดัม เฟร์กูสัน (Adam Ferguson, 1988) และจอห์น มิลลา (John Millar, 1986) ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการรุ่นใหม่ เช่น จอห์น โทเย (John Toye, 1987) โกวเฟอริ ฮอธรอน (Groffery Howthron, 1989) ดัดเดเลียร์ส (Dudley Seers, 1986) และปีเตอร์ เพรสตัน (Peter Preston, 1987) ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดเกี่ยวกับความก้าวหน้าในปัจจุบัน

ทฤษฎีแรกของการพัฒนาดังกล่าวนี้ ถือว่า วิถีของการยังชีพ (Mode of Subsistence) ในสังคมมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดเงื่อนไขของการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยพื้นฐานของสังคมอังกฤษและสก๊อตแลนด์ในศตวรรษที่ 18 นักวิชาการสามคนแรก คือ สมิท เฟร์กูสันและมิลลา มีความเห็นร่วมกันว่า การเปลี่ยนแปลงในวิถีการยังชีพมีอยู่ 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. การล่าสัตว์และการรวมกลุ่ม (Hunting and Gathering)

2. วิถีชีวิตเรียบง่ายในชนบทและสงบแบบชาวนาหรือพวกเลี้ยงแกะ

(Pastoralism)

3. ตั้งหลักแหล่งทำการเกษตรเป็นอาชีพ (Settled Agriculture)

4. การค้าขาย (Commerce) และทำนายด้วยว่า อารยธรรมด้านการพาณิชย์ (Commercial Civilization) จะเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปในสังคมที่เจริญก้าวหน้า

แนวคิดของต้นแบบนี้ ก็คือ “การเปลี่ยนแปลงจากยุคป่าเถื่อนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นขั้นตอนที่ถือว่าการสร้างความก้าวหน้า ไปสู่จุดหมายปลายทางตามความปรารถนาของทุกสังคม”

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ต้นแบบเก่าดั้งเดิมนี้ ได้แตกแขนงออกเป็นทฤษฎี การพัฒนา 3 ประการ คือ

1. ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)
2. ทฤษฎีเทคโนแครต (Technocratic Theory)
3. ทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxist Theory)

พวกเทคโนแครตและมาร์กซิสต์มีความเห็นว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับ วิถียังชีพของต้นแบบดั้งเดิมนั้น ไม่มีความชัดเจนพอ เพราะถือว่า วิถียังชีพ ระดับรายได้ ความมั่นคง ด้วบทกฎหมาย รูปแบบการบริหาร และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นตัวแปรตาม ส่วนปัจจัย แวดล้อม เช่น ภูมิอากาศ และความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นตัวแปรอิสระเท่านั้น โดยมีได้วิเคราะห์ ว่า จะมีลู่วางเข้าไปสู่อารยธรรมเชิงพาณิชย์ได้อย่างไร

จากต้นแบบดั้งเดิมดังกล่าว พวกเทคโนแครตจึงได้กำหนดต้นแบบขึ้นมา โดยนำเอาอารยธรรมทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Civilization) เข้ามาแทนอารยธรรมเชิงพาณิชย์ โดยอธิบายอารยธรรมทางวิทยาศาสตร์ว่า “องค์การทางสังคม” จะต้องประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ บางอย่าง เช่น คุณค่าเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีเหตุผล ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การไม่ยึดอยู่กับเรื่อง ส่วนบุคคล การแจกแจงภาระหน้าที่

สาระสำคัญของทฤษฎีเทคโนแครต ตามแนวคิดของ เซนต์ ไชมอน (Saint Simon, 1990) ได้อธิบายว่า “การสะสมความรู้และวิทยาการอย่างแท้จริงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ใน การปฏิรูปเศรษฐกิจและสร้างสรรค์ระบบสังคมได้ และสามารถปิดปากความลับสนในระบบสังคม ได้ด้วย” ดังนั้น นักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและนักสังคมศาสตร์จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำใน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งระดับชาติและระหว่างประเทศ”

แนวคิดดังกล่าวของไชมอน เป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลมากในหมู่นักวางแผน ผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในปัจจุบัน

4. ทฤษฎีในสมัยอาณานิคม (Colonialism Theory)

ตั้งแต่ก่อนจนถึงระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นักสังคมศาสตร์ให้ความสนใจกับปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนาน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่สภาพ การณ์ต่าง ๆ ของประเทศเหล่านั้นยังด้อยพัฒนา ซึ่งแตกต่างกับประเทศพัฒนาอย่างมากมาย ผู้ที่สนใจและการศึกษา การดำรงชีวิตของคนในประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังที่ส่วนใหญ่เป็นอาณานิคมนั้น มักจะเป็นพวกนักมานุษยวิทยาและนักชาติวงศ์วิทยา (Ethnologist) ที่สนใจในกลไกการทำงานต่าง ๆ ของสังคมดั้งเดิมที่อยู่เป็นป่าบนภูเขา

เหตุผลที่ไม่ค่อยจะมีความสนใจในปัญหาความยากจนของประเทศด้อยพัฒนาในขณะนั้น ส่วนมากจะมาจากความสัมพันธ์แห่งอำนาจทางการเมืองระดับโลก ประเทศเมืองแม่ถือว่าการปกครองอาณานิคมเป็นงานอย่างหนึ่งของชาวยุโรปที่จะต้องทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การเปิดประเทศเหล่านั้นในทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์กลับมาสู่เมืองแม่ ดังนั้น จึงไม่มีความสนใจในการที่จะศึกษาวิจัยถึงสาเหตุของความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจหรือการที่จะหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรือหากทำการศึกษาวิจัยได้ผลออกมาก็ไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำให้ฝ่ายการเมืองยอมรับ ไปปฏิบัติได้ ยิ่งกว่านั้นการศึกษาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อฐานะของประเทศเมืองแม่ได้ด้วยเช่นกัน และยังไม่มีการคิดว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะแก้ไขให้สำเร็จได้ การเอาชนะความด้อยพัฒนาและความยากจนโดยการเพิ่มรายได้และยกมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สูงขึ้นคงจะเป็นการเสี่ยงหรือความกล้าที่ขาดประสบการณ์อย่างมาก

แนวความคิดหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ ความเห็นพื้นฐานอันหนึ่งที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นสาเหตุของความด้อยพัฒนา คือ ความด้อยพัฒนามีสาเหตุมาจากความเข้าใจว่าปัจจัยทางธรรมชาติจำนวนหนึ่งที่มีอยู่ตลอดเวลา โดยมิสามารถจะเอาชนะได้ แม้โดยมาตรการทางการเมืองก็ตาม ดังนั้น วิธีการทางทฤษฎีที่อธิบายตามแนวความคิดอันนี้ จึงถือว่าเป็นทฤษฎีความด้อยพัฒนา ไม่ใช่ทฤษฎีการพัฒนา ทั้งนี้ เพราะเป็นทฤษฎีที่ไม่มีแนวทางหรือกลยุทธ์ที่จะเอาชนะความด้อยพัฒนาได้

ลักษณะสำคัญยิ่งของความเห็นพื้นฐานอันนี้ ก็คือ ทศนคติทางอารมณืที่ว่าเชื้อชาติของตัวดีกว่าพวกอื่น (Ethnocentrism) ความสูงเด่นทางร่างกายและความเฉลียวฉลาดของคนผิวขาวในประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายถือว่ามีสิทธิที่จะปกครองดูแลประเทศของคนผิวอื่น ๆ เหตุผลอันนี้ดูเหมือนจะเป็นเครื่องมือที่สมบูรณ์มาก เพราะคนผิวอื่นไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงผิวของตัวเองให้ขาวได้ พวกผิวขาวจึงใช้เหตุผลนี้เสริมสร้างอำนาจเพื่อปกครองอาณานิคมได้และยังใช้อ้างอิงได้ด้วยว่าพวกผิวขาวไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบทางศีลธรรมและทางการเมืองต่อความยากจนและความด้อยพัฒนาของคนผิวอื่นในประเทศอาณานิคม ทั้งยังอ้างต่อไปด้วยว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนผิวขาวที่จะต้องมาคอยปกครองดูแลคนเหล่านั้น ซึ่งไม่สามารถปกครองตนเองได้

5. ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (Modernization Theory)

นักทฤษฎีการพัฒนาได้ค้นหาวีธีการต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ ๆ โดยอาศัยกระบวนทัศน์ย่อย (Sub-paradigm) ที่แตกต่างกัน วิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวถึงนี้มีสัมพันธ์กับปัญหาบางส่วนเท่านั้น การอธิบายของแต่ละแนวคิดมักจะ ไม่สอดคล้องกัน บางครั้งบางกรณีอาจขัดแย้งกันอย่างพอจะสังเกตเห็นได้ แม้ในเรื่องความพยายามที่จะวิเคราะห์ปัญหา การใช้กรอบการวิเคราะห์ก็ยังคงแตกต่างกันอยู่ ฉะนั้น จึงอาจจะกล่าวถึงได้ในลักษณะของแนวโน้มของทฤษฎีเท่านั้น

ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ (Economic Aid) ที่ให้มาโดยประเทศพัฒนาแล้ว ส่วนใหญ่มุ่งที่ว่า ทำอย่างไรการพัฒนาเศรษฐกิจจึงจะเป็นไปได้ในระบบตลาดที่เสรีเหมือนกับประเทศตะวันตกหรือจะทำอย่างไรจึงจะทำให้การวางแผนทางเศรษฐกิจของชาติบรรลุผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วเหมือนกับที่เกิดขึ้นในบางประเทศที่พัฒนาแล้ว แนวคิดและนโยบายการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยการควบคุมขององค์กรและการวางแผนของรัฐนั้น ได้มาจากทฤษฎีของ เคนส์ (Keynes, 1986) หรือยุคหลังเคนส์ (Post-Keynes) ซึ่งได้รับการยอมรับมากขึ้น ดังนั้น ระยะเวลาแรกของทฤษฎีการพัฒนาจึงเพียงแต่ต้องการพิสูจน์ว่าตัวแบบความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมหภาค (Macro-economic Growth Model) ตามแบบฮาร์รอด โดมาร์ (Harrod-Domar Type, 1963) เป็นเครื่องมือการวางแผนที่เหมาะสมเท่านั้น ยังไม่มีเครื่องมือใด ๆ ของทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับ เพื่ออธิบายให้เห็นถึงกระบวนการของความเจริญเติบโตและกระบวนการพัฒนาแต่อย่างใด นับแต่ได้กำหนดตัวแบบนี้ขึ้นมาราว ๆ ปลายทศวรรษ 1940 ได้มีนักเศรษฐศาสตร์ในประเทศกำลังพัฒนานำเอาไปใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ประเทศ เมื่อเวลาผ่านไปหลาย ๆ ปี ก็ทำให้มองเห็นว่า การนำเอาทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบนี้มาใช้เป็นความผิดพลาด โดยมีเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนคำกล่าวนั้น ก็คือ สูตรที่นำมาใช้ในตัวแบบความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนี้มีลักษณะการกระทำที่ซ้ำ ๆ กันไปโดยมิได้มีแนวทางหรือกระบวนการในการทำให้เกิดความเจริญเติบโตแต่อย่างใด มีเพียงหลักการกว้าง ๆ ว่าจะต้องมีคุณภาพ การที่จะให้มีลักษณะการกระทำที่ซ้ำกันเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของประเทศตะวันตกกับประเทศกำลังพัฒนานั้นคงเป็นไปได้ยาก เพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคมองศ์การหรือสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งเจตคติของประชาชน ตลอดจนกลไกการพัฒนาที่สำคัญ คือ ระบบราชการ โครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ รวมทั้งสภาพของตลาดการค้า เป็นต้น ความไม่เพียงพอในสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้การทำให้ทันสมัยล้มเหลวอยู่มากมายหลายอย่างในสังคมกำลังพัฒนาประกอบกับกระบวนการทำให้เกิดการพัฒนาที่นำมาใช้ทั้งดัดแปลงและไม่ได้ดัดแปลงที่ยังไม่เหมาะสมถูกต้องจึงเป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวได้เช่นกัน

6. ทฤษฎีโครงสร้าง (Structural Theory)

นักวิทยาศาสตร์ในสมัยก่อนมักจะกล่าวอ้างว่า วัฒนธรรม สังคมวิทยา และคตินฟ้าและอากาศเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดความด้อยพัฒนา เอลสวอร์ธ ฮันดิงตัน (Ellsworth Huntington, 1985) กล่าวว่า ประชาชนในเขตร้อนจะมีวัฒนธรรมและเศรษฐกิจด้อยกว่าประชาชนในเขตอบอุ่น จูริอุส เอช โบค (Julius H. Boeke, 1989) กล่าวทำนองเดียวกันว่า ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนา จะไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงานและไม่สนองตอบสิ่งจูงใจทางการเงิน จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นทวิภาค กล่าวคือ มีภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่และภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมอยู่ควบคู่กันไปโดยไม่มีความเกี่ยวข้องกัน การพัฒนาเศรษฐกิจจะไม่แผ่กระจายออกไปจากภาคสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าเพราะสภาพของท้องถิ่นไม่เหมาะสม

โครงสร้างทวิภาคดังกล่าวนี้มีลักษณะหลาย ๆ ด้านประกอบกัน คือ

1. สภาพที่แตกต่างกันระหว่างความเด่น (Superior) กับความด้อย (Inferior) อยู่ด้วยกันในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดในเวลาเดียวกัน เช่น มีวิธีการผลิตที่ทันสมัยในเมืองกับวิธีการผลิตที่เก่าแก่โบราณในชนบทหรือมีผู้นำที่มีการศึกษาสูงและร่ำรวยกับมวลชนที่ไม่รู้หนังสือที่ยากจนหรือมีประเทศอุตสาหกรรมที่มั่งคั่งร่ำรวยกับประเทศเกษตรกรรมที่ยากจนและด้อยพัฒนาอยู่ด้วยกัน
2. การมีลักษณะตรงกันข้ามของสภาพการณ์ดังกล่าวในข้อแรกอยู่ด้วยกันนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ยืดเยื้อยาวนาน ไม่ใช่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงหรืออยู่ในขั้นของการพัฒนาหรือเป็นปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะสามารถทำให้ดีขึ้นได้ภายในเวลาช่วงหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่อยู่ด้วยกันอันยาวนานอย่างไม่เท่าเทียมกันหรือไม่มีความเสมอภาคกันอย่างยากที่จะทำให้หมดสิ้นไปได้
3. องศาแห่งความเด่นกับความด้อยที่มีอยู่นั้น นอกจากจะยังไม่มีความที่จะทำให้หมดไปได้ง่าย ๆ และรวดเร็วได้แล้ว ยังทำท่าว่าจะเพิ่มมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย เช่น คนรวยก็ดูเหมือนจะยิ่งร่ำรวยขึ้นในขณะที่คนจนก็ยิ่งจนลงทุกวัน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความเด่นกับปัจจัยของความด้อยมีลักษณะที่อธิบายได้ว่าปัจจัยแห่งความเด่นมิได้ทำให้ปัจจัยของความด้อยดีขึ้นเลย หากจะมีอยู่บ้างก็มีเพียงเล็กน้อยมาก ในทางตรงกันข้ามมีแต่จะทำให้เลวลงยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ปัจจัยทั้งหลายที่ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วหรือคนร่ำรวยแล้วยังพัฒนาและร่ำรวยยิ่งขึ้นนี้ มิได้มีส่วนทำให้ประเทศด้อยพัฒนาหรือคนจนมีสภาพหรือฐานะดีขึ้นแต่ประการใดเลย แต่กลับทำให้ด้อยพัฒนาหรือยากจนลงไปอีก

นอกจากนี้ ไมเคิล พี โทดาโร (Michael P. Todaro, 1998) ยังได้แบ่งแนวคิดทวิภาคนี้ ออกเป็นทวิภาคระหว่างประเทศ (International Dualism) ทวิภาคภายในประเทศ (Domestic Dualism) ดังต่อไปนี้

1. ประเทศที่แข็งแกร่งและมีอำนาจย่อมสามารถควบคุมและจัดการกับทรัพยากร และตลาดสินค้าต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์กับตัวเองได้
2. การแผ่ขยายของการควบคุมครอบครองระบบเศรษฐกิจ โดยนายทุนข้ามชาติ ทางการลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ
3. ประเทศที่มั่งคั่งร่ำรวยมีสิทธิพิเศษที่จะเข้าถึงวัตถุดิบที่หายากขาดแคลนได้
4. การนำออกซึ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมจากประเทศพัฒนาแล้ว
5. เสรีภาพสำหรับประเทศอุตสาหกรรมในการบังคับขายสินค้าขายของตัวเอง ไปยังตลาดที่ปร่าบางในประเทศโลกที่สามอยู่เบื้องหลังกำแพงภาษีเข้าสำหรับบริษัทข้ามชาติที่ผูกขาด
6. การถ่ายทอดระบบการศึกษาที่ล้ำสมัยและไม่เกี่ยวข้องให้กับประเทศกำลังพัฒนาที่ถือว่าการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนา
7. ความสามารถของประเทศร่ำรวยที่สามารถแลกเปลี่ยนความพยายามที่จะเป็นประเทศอุตสาหกรรมของประเทศยากจนโดยอาศัยการทุ่มเทสินค้าเข้าไปขายในราคาต่ำมาก (Dumping's Cheap Products) เพื่อควบคุมและครอบครองตลาด
8. ทฤษฎีและนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่เป็นอันตรายอย่างน่าสะพรึงกลัว คือ การทำให้ประเทศโลกที่สามติดอยู่ในกรอบที่มีเพียงสินค้าพื้นฐาน (Primary Product) เป็นสินค้าออกอันจะมีรายได้จากสินค้าส่งออกเหล่านี้ลดลงเรื่อย ๆ
9. นโยบายการให้ความช่วยเหลือที่นำกลัวซึ่งเป็นการช่วยทำให้โครงสร้าง ทวิภาคทางเศรษฐกิจภายในมีอยู่ต่อไป ตลอดไปอย่างจมนั้น
10. การสร้างผู้นำในประเทศด้อยพัฒนาให้มีความซื่อสัตย์ทั้งทางเศรษฐกิจและทางอุดมการณ์ต่อโลกภายนอกทั้งด้านทุนนิยมและสังคมนิยม
11. การถ่ายทอดวิธีการที่ไม่เหมาะสมของการฝึกอบรมความรู้ในระดับ มหาวิทยาลัยให้มีมาตรฐานความรู้วิชาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
12. ประเทศร่ำรวยมีความสามารถใช้จ่ายเงินเป็นเหยื่อล่อเอาคนที่มีความรู้ไปจากประเทศด้อยพัฒนา

13. ผลการโฆษณาสินค้าฟุ่มเฟือยให้แก่ผู้มั่งคั่งร่ำรวยได้ใช้ทั้งภายในประเทศ ของตัวเองและนอกประเทศ ซึ่งก็คือ ประเทศด้อยพัฒนาได้รู้ได้เห็นเป็นตัวอย่างและเป็นการทำลาย ศีลธรรมด้วย เช่น ในทางภาพยนตร์และแมกกาซีน เป็นต้น

ทวิภาคภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรกร อาศัยอยู่ในชนบทที่กระจุกกระจายมีรายได้น้อย ส่วนคนจำนวนน้อยที่มีรายได้สูงอาศัยอยู่ในเมืองมี สิทธิหลาย ๆ อย่าง มีอำนาจ อยู่ในย่านที่เจริญและสะดวก ในขณะที่เดียวกัน ก็มีสลัมจำนวนมาก ล้อมรอบอยู่โดยมีพลเมืองรายได้น้อยอาศัยอยู่อย่างแออัดไม่ถูกสุขลักษณะอนามัยที่ดี ทวิภาคภายใน นี้อาจแบ่งได้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ทวิภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Dualism) ได้แก่ การมีอยู่ของสภาพทาง เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม โบราณสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองกับภาคเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่มีตลาดซื้อขาย สินค้า

2. ทวิภาคทางสังคม (Social Dualism) มีความแตกต่างกันด้านเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ของคนแตกต่างทางด้าน โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ตลอดจนพฤติกรรมของคน แตกต่างกัน

3. ทวิภาคทางเทคโนโลยี (Technological Dualism) มีความแตกต่างกันในเรื่อง ภาคแรงงานของคนแบบดั้งเดิมและ ไม่มีทักษะ (Labour-Intensive) กับภาคการใช้เครื่องยนต์ เครื่องจักรที่ทันสมัยก้าวหน้า

4. ทวิภาคทางภูมิภาค (Regional Dualism) มีความแตกต่างระหว่างเมืองกับ ชนบทหรือระหว่างพื้นที่ ๆ เจริญก้าวหน้าทันสมัยมีความสะดวกต่าง ๆ กับพื้นที่ด้อยพัฒนา ซึ่งขาด แคลนทั้งความสะดวกสบายและบริการต่าง ๆ ทวิภาคลักษณะนี้อาจถือเป็นส่วนหนึ่งของทวิภาค ทางเศรษฐกิจได้

7. ทฤษฎีการพัฒนาทวิภาค (Dual Development Theory)

ผู้ที่มีแนวความคิดคล้ายคลึงกันในเรื่องการพัฒนาทวิภาคนี้ มี ดับเบิลยู อาร์เธอร์ เลวิส (W. Arthur Lewis, 1990) กัสตาฟ เรนิส (Gustav Renis, 1989) จอห์น ซี เอช ฟี (John C. H. Fei, 1992) และ เดล ดับเบิลยู จอร์แกนสัน (Dale W. Jorgenson, 1998) ได้กล่าวไว้ว่า “การโยกย้ายปัจจัยด้านแรงงานจากภาคการเลี้ยงตัวเอง (Subsistence Sector) ไปทำงานใน ภาคอุตสาหกรรม จะช่วยลดความแตกต่างระหว่างทั้งสองภาคดังกล่าวได้และสามารถทำให้มีบูรณา การในระดับที่สูงขึ้นอย่างทั่วถึงของระบบเศรษฐกิจ”

กัสตาฟ เรนิส (Gustav Renis) และจอห์น ซี เอช ฟี (John C. H. Fei, 1992) ได้กล่าวไว้ ในเรื่องทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยกล่าวถึงแรงงานส่วนเกินในภาคการเกษตรซึ่งมีอัตราการเกิด

สูงมาก ทั้ง เรมิส และพี อาศัยผลงานของเลนินิส โดยเสนอตัวแบบสองภาค (Two-sector Model) และสังเกตดูการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมหรือการลงทุนซึ่งสนับสนุน โดยมีแรงงานอย่างมากมาย และราคาค่าจ้างถูกจากภาคเกษตรกรรม การวิเคราะห์ของเขาอาศัยขั้นตอนการออกเดินทาง (Take-off) ของการพัฒนาเศรษฐกิจของ โรสโตว์ โดยใช้เวลา 20-30 ปี เป็นการสร้างทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งมีสองขั้นตอน คือ ขั้นแรกมีข้อสมมติเกี่ยวกับโครงสร้างเบื้องต้นของตัวแบบ โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทของภาคเกษตรที่ถูกกลืนโดยสิ้นเชิง ขั้นสองลักษณะที่เริ่มจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีแรงผลักดันให้ตัวเอง กล่าวคือ มีการกระทำกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งส่วนหนึ่งมาจากแรงกระตุ้นของการมีแรงงานส่วนเกินอย่างมากมาย

ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจทวิภาค (Development of a Dual Economy) อธิบายโดย เดล ดับเบิลยู จอร์เจนสัน (Dale W. Jorgenson, 1998) ในขั้นแรกได้กล่าวถึงทฤษฎีและตัวแบบที่ใช้ในระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย เช่น ทฤษฎีความเจริญเติบโต ฮาร์รอด โดมาร์ (Harrod-Domar Theory of Growth) ตัวแบบวงจรและความเจริญเติบโต ดิวเซนเบอร์รี่ สมิธ (Duesenbury-Smithies Model of Cycles and Growth) ตัวแบบความเจริญเติบโตคลาสสิกใหม่ โทบิน โซโล (Tobin-Solow Neo-Classical Growth Model) และตัวแบบความเจริญเติบโต แคลดอร์ (Kaldor Model of Growth) ซึ่งเป็นตัวแบบที่สร้างขึ้นโดยผู้รู้และเหมาะสมที่จะใช้ในสังคมที่พัฒนาทั้งหลาย ส่วนทฤษฎีที่เหมาะสมจะใช้ในสังคมกำลังพัฒนาที่ค่อนข้างยากจนก็คือ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจประชากรศาสตร์ (Economic-Demographic Theory of Development) มีความแตกต่างอย่างมากระหว่างทฤษฎีทั้งสองแบบซึ่งควรใช้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันด้วย ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจประชากรศาสตร์มีจุดเน้นอยู่ที่การรักษาดุลยภาพระหว่างการสะสมทุนกับความเจริญเติบโตของประชากร โดยแต่ละด้านจะปรับตัวเข้าหาอีกด้านหนึ่ง ภาคสมัยใหม่ (Advanced or Modern Sector) กับภาคด้าหลังหรือโบราณ (Backward or Traditional Sector) ในแต่ละภาคจะมีกิจกรรมการผลิตที่มีลักษณะของความเกี่ยวข้องระหว่างผลผลิตกับปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน ลักษณะพิเศษของทฤษฎีนี้ ก็คือ ความไม่สมประกอบในเรื่องความสัมพันธ์ของการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมปัจจัยอื่น ๆ ที่เหลือของทฤษฎีนี้ก็มี

1. ความเจริญเติบโตของประชากรที่ต้องขึ้นอยู่กับผลิตผลอาหารต่อหัวและการตาย

2. อัตราการเกิดที่ต้องขึ้นอยู่กับผลิตผลอาหารต่อหัว

ถ้าผลิตอาหาร ได้เกินความต้องการ ผลผลิตการเกษตรก็จะมีเหลือ แรงงานก็อาจจะละทิ้งที่ดินเข้ามาหางานทำในภาคอุตสาหกรรม แรงงานที่จะใช้ในภาคอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นในอัตราเท่ากับอัตราการเพิ่มขึ้นของผลผลิตการเกษตรส่วนเกินแน่นอน ละ ถ้าไม่มีทุนการผลิตทาง

อุตสาหกรรมก็เกิดขึ้นไม่ได้ ครั้นมีการลงทุน การสร้างสมทุนก็จะเป็นไปได้โดยอาศัยแรงงานที่เพิ่มขึ้นและการค้าระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวช่วยความแตกต่างของค่าจ้างแรงงานของทั้งสองภาคจะมีอยู่และความแตกต่างนี้จะเป็นตัวกำหนดการค้าระหว่างทั้งสองภาคและเป็นตัวกำหนดอัตราการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมด้วย

8. ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural-Functionalism Theory)

เป็นทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ เฟรด ดับเบิลยู ริกส์ (Fred W. Riggs, 1994) ได้อธิบายความหมายของโครงสร้างว่า เป็นแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งได้กลายเป็นลักษณะมาตรฐานของระบบสังคม เช่น พฤติกรรมของข้าราชการในองค์การหนึ่ง ดังนั้นโครงสร้างจึงมีความหมายรวมไปถึงตัวบุคคล สิ่งของและการกระทำของคนในองค์การ รวมทั้งของคนที่มาติดต่อรับบริการจากองค์การนั้นด้วย ส่วนความหมายของหน้าที่นั้น หมายถึง ผลที่ตามมาของโครงสร้างซึ่งอาจมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างอื่น ๆ หรือระบบใหญ่ด้วย เช่น หน้าที่ของหน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นผู้กำหนดอัตราค่าเล่าเรียน กำหนดหลักสูตร และหลักเกณฑ์การเรียนการสอน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีส่วนกระทบไปถึงรายได้รายจ่ายของผู้ปกครองนักเรียน รายได้ของโรงเรียน และของรัฐบาล รวมทั้งมาตรฐานความรู้ของผู้สำเร็จการศึกษาด้วย ดังนั้นหน้าที่จึงเป็นแบบแผนของการขึ้นต่อกัน (Interdependence) ระหว่างโครงสร้างตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปและเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผันต่างๆ ด้วย

การศึกษาในสมัยก่อนนั้นมักจะกระทำกันเฉพาะในด้านของโครงสร้าง บางครั้งอาจทำให้ผู้ที่ศึกษามองไม่เห็นภาพที่แน่ชัด เช่น การศึกษาถึงระบบการปกครอง โดยพระ มหากษัตริย์ ในสมัยก่อน ย่อมกล่าวได้ว่าตามโครงสร้างนั้นไม่มีฝ่ายนิติบัญญัติเหมือนการมีระบบรัฐสภาในระบบการปกครองที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้ง ๆ ที่สมัยนั้นพระมหากษัตริย์ก็มีอำนาจหน้าที่ทางนิติบัญญัติด้วย ดังนั้น เพื่อให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนและถูกต้องยิ่งขึ้น จึงมีการศึกษาทางหน้าที่อีกด้านหนึ่งซึ่งจะทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์และการขึ้นต่อกัน รวมทั้งมีส่วนกระทบต่อหรือถูกกระทบโดยสิ่งแวดล้อมด้วย

การศึกษาในเรื่องโครงสร้างหน้าที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ซึ่งมีกระบวนการของการพัฒนาจากความด้อยพัฒนาหรือสังคมดั้งเดิม (Traditional Society) ไปสู่สังคมกำลังพัฒนา (Transitional Society) โดย ริกส์ กำหนดชื่อให้เองว่า จากสังคมเกษตรกรรม (Agrarian Society) ไปสู่สังคมกำลังพัฒนา (Prismatic Society) และถึงสังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society) สังคมดั้งเดิมมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีการแบ่งงานกันทำตามความรู้เฉพาะด้าน ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาแล้วจะเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มีการแบ่งงานกันทำตามความรู้เฉพาะด้านอย่างชัดเจน

9. ทฤษฎีความเป็นเหตุเป็นผล (Causation Theories)

วิธีการอธิบายแนวนี้ เรียกว่า ทฤษฎีตัวแปรที่ก่อให้เกิดผลเดี่ยว (Single Crucial Variable Theories) โดยกัสตบ ฟาปานเนค (Guatab F. Fapanek, 1993) ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีเหล่านี้เน้นปัจจัยอย่างเดียวที่เป็นสาเหตุความด้อยพัฒนา แต่ก็มิได้เป็นทฤษฎีที่ถือว่าสาเหตุอันเดียว เพราะทุกทฤษฎีเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีกระบวนการที่สลับซับซ้อนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยมากมายหลายอย่าง แต่มีอยู่เพียงอย่างหนึ่งที่สำคัญมากและเป็นตัวที่อธิบายถึงความยากลำบากทั้งหลายทั้งปวงที่ปรากฏอยู่ในอัตราความเจริญเติบโตที่เป็นอยู่ขณะนี้ ปัจจัยที่ฟาปานเนค เหยื่อชื่อถึง ได้แก่

1. สภาพอากาศเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งตามทฤษฎีอาณานิคมและได้รับการสนับสนุนต่อมากว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง แต่ตามทฤษฎีการทำให้ทันสมัยแล้ว สภาพอากาศมิได้ส่งผลให้เกิดความด้อยพัฒนา เพราะยัง ไม่มีเหตุผลที่จะอธิบายได้อย่างพอเพียง
2. การสะสมทุนที่ยัง ไม่พอเพียง สาเหตุของการสะสมทุนที่ยัง ไม่พอเพียงนี้มีความเห็นแตกต่างกันออกไป บางคนก็กล่าวว่า มาจากการขาดความสามารถในการออมอันทำให้มวลชนทั้งชาติตกอยู่ในวงจรความชั่วร้ายแห่งความยากจน บางคนก็มีความเห็นว่า บรรรยากาศการลงทุน ไม่มีและขาดแรงกระตุ้น เพราะเหตุว่าตลาดในประเทศกำลังพัฒนามีขนาดเล็กเกินไป ไม่พอเพียงที่จะทำให้ได้เงินมาลงทุน นักวิชาการบางคนก็กล่าวว่า ประเทศกำลังพัฒนามีภาคการเงินที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความสามารถที่จะทำหน้าที่ในการแปรสภาพการออมทรัพย์ให้ไปสู่การลงทุน เมื่อขาดแคลนความสามารถของภาคการเงินดังกล่าวจึงทำให้ทั้งการออมทรัพย์และการลงทุนเป็น ไปไม่ได้
3. ปัจจัยสำคัญอีกประการเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง คือ การขาดคุณภาพของคนเป็นปัญหาที่มิ้นักวิชาการกล่าวถึงเสมอและเป็นปัญหาพื้นฐาน เพราะคนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนามาก นอกจากจะไม่มีคุณภาพทางด้านความรู้ความสามารถแล้ว ยังขาดคุณภาพด้านศีลธรรมจรรยาอันเป็นความต้องการพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ด้วย ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะคุณภาพของมนุษย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ
 - 3.1 การขาดแคลนแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ และทักษะ ในประเทศกำลังพัฒนามีแรงงานจำนวนมากแต่ไม่มีความรู้ ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่มีฝีมือ
 - 3.2 การขาดแคลนผู้ประกอบการในภาคเอกชน ไม่มีนักธุรกิจและนักลงทุนที่มีความรู้ ความ สามารถ และประสิทธิภาพเพียงพอ
 - 3.3 ความสามารถในการตัดสินใจและการบริหารหรือการจัดองค์การที่ใช้ความรู้วิชาการก้าวหน้าที่มีระบบและใช้หลักวิชายังมีน้อย

4. ปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) มีลักษณะดั้งเดิมโบราณ เช่น มีครอบครัวขนาดใหญ่ (Extended Family) แบบตะวันออก คือ มีทั้ง พ่อ แม่ ลูก พ่อตา แม่ยาย พ่อของพ่อ ลูกของลูก ลูกของหลาน บางครั้งมีลูกหลานของพี่น้องของพ่อ หรือแม่และญาติพี่น้องอื่น ๆ อยู่ในครอบครัวด้วย รวมกันแล้วมากกว่า 10 คน ยิ่งกว่านั้นยังมีการ ถ่ายทอดความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษต่าง ๆ กันอีกด้วย สิ่งดังกล่าวเป็นอุปสรรค ต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและควมมีเหตุมีผลที่ถูกต้อง ทั้งยังเป็นตัวสกัดกั้นพฤติกรรมที่มีเหตุมีผล ทางเศรษฐกิจ คนจะมีความเชื่อ มีค่านิยม และพฤติกรรมที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของประชาชนอย่าง มากมาย อันเป็นผลทางลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

5. ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นกับการมีความสัมพันธ์กับต่างชาติหรือองค์การ ระหว่างประเทศไม่ว่าจะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และการบริหาร มีความเชื่อกัน อยู่ว่าประเทศพัฒนาแล้วที่มีอำนาจสามารถที่จะแสวงประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนาและด้อย พัฒนาได้มากกว่าในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมักจะอาศัยวิธีการแบบ เมืองขึ้นหรืออาณานิคม ต่อมามีความคิดว่าเป็นการแสวงประโยชน์โดยวิธีการพึ่งพา เป็นต้น

10. ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Solution Theories)

ตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ได้มีการคิดค้นถึงกลยุทธ์ของการพัฒนาขึ้นมา หลาย ๆ อย่าง โดยเน้นในด้านการลงทุน การเงิน การคลัง และการค้าระหว่างประเทศ กลยุทธ์ที่ กล่าวถึงกันมาก ก็คือ กลยุทธ์คอขวด (Bottleneck Strategies) ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่การวิเคราะห์ถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการเอาชนะปัญหาหรือปัจจัยเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องของการแก้ปัญหาและแนวคิดในเรื่องกลยุทธ์ดังกล่าว

ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุน (Investment Theory) คงยังมีความคิดความเห็นที่ แตกต่างกันในเรื่องของการลงทุนว่าควรจะทำในลักษณะใด และจะให้ความสำคัญกับปัจจัยอะไร ก่อนหรือระหว่างการเกษตรและการอุตสาหกรรม โครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หรือจะพัฒนา อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นต้น จึงมีแนวคิดต่าง ๆ กัน คือ

11. ทฤษฎีความเจริญเติบโตอย่างสมดุล (Balanced Growth Theory)

หมายถึง การลงทุนพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้านให้มีความสอดคล้องสนับสนุนกัน ทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม สินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าประเภททุน สินค้าเข้าและ สินค้าออก อุปสงค์และอุปทานของระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานด้วย

ผู้มีแนวคิดทางด้านนี้ ได้แก่ แรกนา เนอร์คเซ (Ragnar, 1993 : 68) กล่าวว่า “การลงทุนจะต้องกระทำขึ้นในทุกส่วนของระบบเศรษฐกิจ โดยพร้อมเพรียงกันเพื่อขจัดปัญหาตลาดที่มีขนาดเล็ก

แรกนา เนอร์คเซ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบสมดุล ทั้งนี้เพราะว่าประเทศด้อยพัฒนาที่จะทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยความต้องการ การจากภายนอกประเทศในการซื้อสินค้าพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ดังนั้น การส่งสินค้าออกไปขายในตลาดระหว่างประเทศจึงไม่สามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาได้ แต่ต้องไม่หมายถึงประเทศด้อยพัฒนาทั้งหมด บางประเทศอาจอยู่ในข่ายยกเว้น เช่น กูเวต และอิรัก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งานสำคัญที่ต้องทำ ก็คือ การเพิ่มผลผลิตเพื่อขายทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดที่อื่น ๆ ด้วย เพราะตลาดภายในแคบและคนไม่มีอำนาจการซื้อ ทั้งยังไม่เป็นระบบตลาดที่สมบูรณ์เหมือนประเทศที่พัฒนาแล้วด้วย ดังนั้น การแก้ปัญหา คือ ต้องทำการลงทุนแบบสมดุล คือ มีการอุตสาหกรรมหลาย ๆ ด้าน คนก็จะได้งานทำมากขึ้น สามารถผลิตได้เพิ่มขึ้น มีเงินลงทุนมากขึ้น ปรับปรุงเทคนิคให้ก้าวหน้าได้ อำนาจการซื้อของคนสูงขึ้น โดยวิธีการดังกล่าว การผลิตและการซื้อสินค้าต่าง ๆ กัน จะสนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกันอันเป็นการขยายตลาดให้กว้างขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมก็เป็นไปได้และทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

โรเซนสแตน โรคัน นอกจากสนับสนุนการพัฒนาแบบผลัดกันแล้ว ยังเห็นว่าการลงทุนหลาย ๆ ด้านอย่างพร้อมเพรียงกันนี้จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แม้กระจายไปทุกสาขาในระบบเศรษฐกิจ มีผลผลิตเพิ่มขึ้นและมีความต้องการในสินค้าต่าง ๆ ด้วย

โรเซนสแตน โรคัน ได้เสนอทฤษฎีแรงผลักดันสำหรับการพัฒนา โดย อธิบายเหตุผลว่าประเทศด้อยพัฒนานั้นมีปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนามากมายหลายอย่าง กล่าวคือ การขาดแคลนนักลงทุนที่มีความสามารถ ขาดแคลนทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการลงทุน รวมทั้งขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า และโทรทัศน ที่สำคัญยิ่งคือ ความสามารถในการออมทรัพย์ของประชากร ดังนั้น การที่จะมีโครงการพัฒนาและดำเนินการให้โครงการเป็นไปได้นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทุนอย่างมากมายในตอนต้นเพื่อผลักดันเข้าสู่กระบวนการพัฒนาเปรียบเทียบกับการเล่นขึ้นจากพื้นดินของเครื่องบินที่ต้องใช้ความเร็วและพลังงานอย่างมาก และจะต้องทำเป็นแผนงานการลงทุนที่มีความครอบคลุม (Comprehensive Investment Program) โดยจะต้องมีโครงสร้างพื้นฐานให้ครบถ้วนพอเพียงไว้รองรับการลงทุนดังกล่าวด้วย และทุนที่ใช้คงต้องได้มาจากต่างประเทศ ส่วนแรงงานนั้นได้จากภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การนำเอาแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในประเทศกำลังพัฒนา อาจมีปัญหาบางประการที่สำคัญ คือ ประเทศเหล่านี้มีทรัพยากรไม่พอเพียงที่จะใช้ในการพัฒนา หลาย ๆ ด้านหรือทุกด้านดังกล่าว ทางออกที่หลาย ๆ ประเทศทำกัน ก็คือ การแสวงหาทรัพยากร เพื่อใช้ในการพัฒนาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และส่วนมากจะเป็นการกู้เงิน เมื่อกู้มามาก ความสามารถในการใช้หนี้มีน้อยก็อาจทำให้เป็นปัญหาระยะยาวได้ ในด้านของการจัดการเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักในกาที่จะพัฒนาให้ทุกด้าน ไปด้วยกันได้อย่างสอดคล้อง ต้องกัน ทั้งนี้ จะต้องทำให้ส่วนประกอบทุกอย่างเปลี่ยนแปลงและดำเนิน ไปให้ถูกต้องสอดคล้องทั้ง ด้านสถานที่ เวลา ปริมาณ และคุณภาพ มีการจัดการและการควบคุมที่ดีมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการ ลงทุน และการดำเนินการต่าง ๆ ในเรื่องการลงทุนตามแบบสมดุลนี้

11. ทฤษฎีความเจริญเติบโตอย่างไม่มีดุลยภาพ (Unbalanced Growth Theory)

มีสาระสำคัญ คือ การพัฒนาของประเทศด้อยพัฒนานั้น ควรเริ่มจาก การลงทุนขนาดใหญ่ในสาขาเศรษฐกิจที่เป็นยุทธศาสตร์หรือเป็นสาขานำการพัฒนาให้กับสาขา อื่น ๆ เช่นสาขาโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาแนวนี้ อาจทำให้เกิดการขาดดุลยภาพ (Disequilibrium) ขึ้นในระบบเศรษฐกิจ แต่สามารถปรับตัวได้ถ้ารัฐบาลใช้มาตรการที่เหมาะสมสาขาที่ควรเป็น ยุทธศาสตร์ควรเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปหรือเกือบสำเร็จรูป เพื่อการบริโภคและ อุปโภค อุตสาหกรรมประเภทนี้จะทำให้มีการผลิตสินค้าขั้นกลางและขั้นพื้นฐานเพื่อนำมาใช้ใน อุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ต่อไปในปี ค.ศ. 1958 อัลเบิร์ต โอ. เฮลซ์แมน ได้เสนอทฤษฎีการพัฒนา ความเจริญเติบโตอย่างไม่มีสมดุล โดยมีแนวคิดสำคัญว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้อย พัฒนานั้น ควรเริ่มจากการลงทุนพัฒนาขนาดใหญ่ในสาขาเศรษฐกิจที่เป็นยุทธศาสตร์หรือสาขานำ การพัฒนาในสาขาอื่น เช่น สาขาการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนา และเฮลซ์แมน เชื่อว่า การลงทุนพัฒนาในสาขาใดสาขาหนึ่งที่จะถือเป็นสาขานำได้นั้นจะต้องสามารถทำให้การ อุตสาหกรรมอื่น ๆ ตามมาในภายหลังอันเกิดการมีอุตสาหกรรมสาขาแรกดังกล่าว และในตอนท้าย ย่อมทำให้มีการอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นและเกิดการพัฒนาในที่สุด

นอกจากนี้ เฮลซ์แมน ยังถือว่าประเทศกำลังพัฒนามีทรัพยากรไม่พอเพียงอันเป็น สาเหตุที่ทำให้ด้อยพัฒนาและการพัฒนาอย่างไม่มีสมดุลนี้เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น จึงเป็นไปได้ยากที่จะทำให้มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ทันสมัยในระบบเศรษฐกิจที่ล้าสมัย ความขาด แคลนที่สำคัญได้แก่ การขาดความสามารถที่จะเข้าใจและตัดสินใจในการลงทุน แม้จะมีโอกาส อยู่ก็ทำไม่ได้ การแก้ปัญหาจึงควรกระทำโดยการสร้างสถาน การณ์เพื่อบีบให้คนตัดสินใจลงทุน สถานการณ์ดังกล่าวทำได้โดยทำให้ภาคทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน กล่าวคือ ทำบางส่วนของ เศรษฐกิจให้เจริญเติบโต ความขาดแคลนในภาคที่เป็นส่วนประกอบจะมีแรงบังคับให้เกิดความ

เจริญเติบโตตามไปด้วยโดยการลงทุน ดังนั้น ภาคหรือส่วนที่จะนำมาพัฒนาจึงควรได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่น่าใจว่าจะเป็นส่วนที่ทำให้มีการลงทุนตามในด้านอื่น ๆ รัฐบาลย่อมจะต้องเป็นผู้จัดหาโครงสร้างพื้นฐานให้พอเพียงอันเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทุน อย่างไรก็ตาม การมีโครงสร้างพื้นฐานเป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกเท่านั้น มิได้เป็นสถานการณ์ที่จะบีบให้มีการลงทุนเกิดขึ้น สิ่งที่เราควรทำอาจจะเป็นการใช้ปัจจัยอย่างอื่น เช่น เงินช่วยเหลือและมาตรการด้านภาษี เป็นต้น

12. แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการบริหารสมัยใหม่

ต่อเนื่องมาจากทฤษฎีการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์ที่ได้ปรากฏชัดจากความก้าวหน้าในศาสตร์แขนงสำคัญ คือ พฤติกรรมศาสตร์ ที่เป็นเครื่องมือเข้ามาช่วยศึกษาและวางหลักการ การวิเคราะห์พฤติกรรมในแง่ต่างๆ ทั้งพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และพฤติกรรมขององค์การ ปัจจุบันการสร้างทฤษฎีใหม่ ยังเป็นความพยายามในการทำนออยู่ การศึกษาค้นคว้าวิธีการบริหารตามแนวทางใหม่ ๆ ปรากฏขึ้นมาหลายวิธีด้วยกัน แต่เป็นแค่เพียงวิธีการเท่านั้น ยังไม่อาจถือเป็นทฤษฎีใหม่ กล่าวคือ บางกรณีเป็นเพียงเทคนิค (Techniques) ซึ่งเป็นวิธีดำเนินการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน หรือเป็นเครื่องช่วยให้สามารถทำงานบางอย่างหรือแก้ไขปัญหบางอย่างให้เสร็จสิ้นลงไปได้ เช่น เทคนิคการตัดสินใจเชิงปริมาณที่ต้องอาศัยเทคนิคทางคณิตศาสตร์เป็นอันมาก หรือบางกรณีก็เป็นเพียง "วิธีการ" (Approach) เพื่อทำการวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้สมบูรณ์ขึ้น เช่น วิธีการแบบระบบ เป็นต้นการคิดค้นเพิ่มเติมสิ่งใหม่ๆ จนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีมาเรื่อยๆ กล่าวโดยย่อ คือ

1. วิธีการบริหารแบบการตัดสินใจ
2. วิธีการบริหารแบบระบบ
3. วิธีการบริหารตามสถานการณ์ (ล่าสุด)
4. วิธีการบริหารแบบการตัดสินใจ (Decisional Approach)

การศึกษาแบบนี้มีการเครื่องมือสมัยใหม่ คือ "การวิเคราะห์เชิงปริมาณ" เป็นอันมาก เมื่อเทียบกับวิธีอื่น ข้อดีของการใช้เครื่องมือดังกล่าวก็คือ ช่วยให้มีเครื่องมือสำหรับการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ แต่ก็มีข้อจำกัดที่ถูกโต้แย้งที่สำคัญ คือ ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณในการช่วยตัดสินใจนั้น ทำให้มีการมองข้ามเรื่องราวที่เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถวัดได้แน่นอน หรือเป็นข้อมูลเชิงบรรยายความอื่น ๆ จะทำได้ก็เฉพาะแต่ข้อมูลส่วนที่สามารถแสดงออกในรูปของปริมาณทางคณิตศาสตร์ที่สามารถจัดเป็นแบบแผนเท่านั้น ข้อจำกัดเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดการมองข้ามสาระส่วนสำคัญในเชิงบรรยายความอื่น ๆ ไป อย่างไรก็ตาม วิธีการแบบนี้ก็เป็นวิธีที่นิยมและยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิธีที่มีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจ หรือสามารถนำไปใช้ร่วมกับวิธีศึกษาอื่น ๆ ได้การแก้ไขให้

วิธีการตัดสินใจนี้มีความถูกต้องและกะทัดรัดยิ่งขึ้นก็คือ การใช้เทคนิควิธีการศึกษาเชิงระบบและกระบวนการ (Systems and Processes)

12.1. วิธีการบริหารแบบระบบเพื่อการปรับตัว (Adaptive Approach)

ตามวิธีนี้ใช้วิธีการศึกษาตามวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) ที่เป็นที่ยอมรับที่สุด เพื่อที่จะเป็นเครื่องช่วยให้การบริหารงานเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมากที่สุดแนวความคิดของวิธีการบริหารแบบระบบ สรุปได้ว่า เป็นวิธีการศึกษาที่จะสนใจพิจารณาถึงความสัมพันธ์ขององค์การ ที่จะต้องทำการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกองค์การ ความสนใจจะอยู่ที่การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพของเศรษฐกิจและตลาดภายนอกควบคู่กับระบบการผลิต การจำแนกแจกจ่าย การเงิน และความสามารถในการบริหารของแต่ละหน่วยงานเป็นสำคัญ องค์การจะต้องสามารถดำเนินไปอย่างเหมาะสมที่สุดกับเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดการจะต้องมีความสามารถพร้อมที่จะจัดการบริหารให้ทุกส่วนขององค์การที่มีอยู่ให้อยู่อย่างสมดุลและสอดคล้องกันเป็นอย่างดีที่สุดจนกลายเป็นระบบที่มีความร่วมมือและประสานสนับสนุนซึ่งกันและกันได้อย่างดีในทุกแง่ทุกมุม โดยวิธีนี้เป้าหมายของการบริหารจะหมายถึงการสามารถอยู่รอด และมีลักษณะเป็นองค์การที่มีทรัพยากรที่เข้มแข็งและมั่นคง ที่พร้อมที่จะรับกับความกดดันอันเนื่อง มาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในและภายนอก วิธีนี้นับได้ว่าเป็นวิธีที่มีความสมบูรณ์สูงสุด โดยสามารถรวมเอาทุกวิธีเข้าด้วยกัน และมีความคล่องตัวมากที่สุด โดยสามารถปรับตัวรับกับสิ่งใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา อาจสรุปได้ว่า ข้อดีของวิธีนี้เป็นวิธีที่รวมของ

12.1.1 หลักร่างต่าง ๆ ของนักวิชาการในสมัยเดิม

12.1.2 แนวความคิดที่จะให้มีความร่วมมือที่ดีระหว่างกลุ่มคนภายใน

องค์การ

ตามแนวความคิดของนักพฤติกรรมศาสตร์

12.1.3 การมีกลยุทธ์ที่ดี และมีประสิทธิภาพ จากวิธีการของนักทฤษฎีการบริหารแบบตัดสินใจ

12.3. การบริหารตามสถานการณ์ (Contingency or Situational Approach)

จากวิธีที่ 2 ข้างต้นที่แม้ว่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดและเป็นประโยชน์มากที่สุดนั้นก็ยังมีขาดความสมบูรณ์ คือ เป็นวิธีที่ไม่จำเพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหาที่ควรระมัดระวังมากที่สุดวิธีการใหม่ที่สุดนี้ จะมีข้อดีที่เปิดโอกาสให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาที่ยุ่งยากสับสนต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นในองค์การสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน เป็นวิธีที่ช่วยให้มีการเชื่อมโยงทฤษฎีการบริหารที่เป็นศาสตร์

ทางวิชาการ ให้มีโอกาสนำไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยตรง ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของวิธีการตามสถานการณ์นั้นก็คือ “ตัวสถานการณ์” หรือก็คือชุดของเหตุการณ์ที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อองค์การมากที่สุดในเวลาใดเวลาหนึ่ง และด้วยการมุ่งเน้นถึงความสำคัญของ “การคิดตามสถานการณ์” (Situational Thinking) นี้เอง จึงช่วยให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจได้ว่า ภายใต้สถานการณ์เฉพาะนั้น ๆ ผู้บริหารควรจะใช้เทคนิคการบริหารอะไร จึงจะทำให้องค์การสามารถบรรลุผลสำเร็จมากที่สุด ข้อดีของวิธีการบริหารตามสถานการณ์ จึงเท่ากับเป็นการช่วยย่นย่อช่วงเวลาของการสร้างสมประสพการณ์ของนักบริหารที่เคยต้องใช้เวลาค่อย ๆ พิจารณานำเอาหลักการแต่ละอันมาฝึกฝนประยุกต์ใช้อย่างซ้ำๆ ให้สามารถคิดวิเคราะห์กับสถานการณ์ได้ทันที ทำให้การบริหารงานต่าง ๆ ถูกต้องตามความเป็นจริงได้เร็วขึ้น

วิธีการบริหารตามสถานการณ์จะมีความใกล้เคียงกับวิธีการแบบระบบซึ่งเป็นเครื่องมือที่พยายามเข้ามาช่วยประสาน (Integrate) วิธีการต่าง ๆ ให้เข้ามาทำงานร่วมกัน และนอกจากนี้ ยังช่วยเน้นถึงความเกี่ยวพันที่มีต่อกันของหน้าที่ทางการบริหารทั้งหลาย มากกว่าที่จะปล่อยให้มีการศึกษาแต่ละหน้าที่แยกจากกันอีกด้วย

13. แนวคิดและกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา (New Development Paradigm)

กระบวนทัศน์ (Paradigm) หมายถึง “ทรรศนะพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างอันกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติในประชาคมหนึ่ง ๆ เมื่อใดทรรศนะพื้นฐานดังกล่าวเปลี่ยนแปลงจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Paradigm Shift)” เรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาและความหมายของการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและเกิดวิวาทะในการช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายมาตั้งแต่การเริ่มก่อกำเนิดของทฤษฎีแรกแห่งการพัฒนา (The First Theory of Development) ในสมัยของประธานาธิบดี Harry Truman (1997 : 72) ของจักรวรรดินิยมอเมริกา ภายหลังจากการยุติลงของสงครามโลกครั้งที่สอง ตามมาด้วยการต่อสู้ระหว่างสองลัทธิ คือ เสรีนิยมและสังคมนิยม รวมทั้งนโยบายสี่เป้าหมาย (Point Four Programme) เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจ ช่วงชิงและครอบงำประเทศอ่อนแอให้เป็นฐานกำลังในการต่อสู้กับปฏิปักษ์ สงครามระหว่างลัทธิได้ดำเนินติดต่อกันมาจนกระทั่งเกิดการล่มสลายของลัทธิสังคมนิยม โซเวียต รวมทั้งการเปลี่ยนท่าทีแนวทาง และนโยบายทางการเมืองของพันธมิตรหลาย ๆ ประเทศ การล่มสลายของลัทธิเศรษฐกิจการเมืองของประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ทำให้เกิดการแพร่กระจายและขยายตัวของแนวคิด เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (Main Stream Economy) ประเทศบริเวณและกึ่งบริวารซึ่งเปรียบเสมือนประเทศอาณานิคมยุคใหม่ (New Colony) ของจักรวรรดินิยมอเมริกา ได้นำเอาแนวคิดแบบ เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก รวมทั้งแนวคิดแบบปฏิฐานนิยมไปกำหนดแนวทางในการพัฒนา

ประเทศจนประจักษ์ต่อมาว่า แนวคิดดังกล่าวหาได้สอดคล้องกับวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิต (Mode of Living) ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมของคนแม่แต่น้อย โดยแนวคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลอย่างไร้ขอบเขต รวมทั้งเป็นสาเหตุให้เกิดการทำลายล้างระบบนิเวศ ระบบศีลธรรม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ยั้งคิด จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทรรศน์ใหม่ รวมทั้งการก่อกำเนิดของกระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาขึ้น

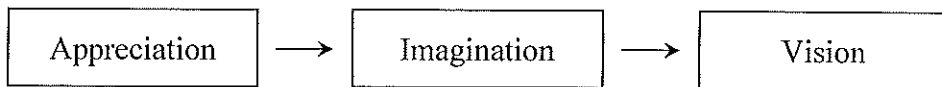
กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง “กระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน โดยการทำงานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกันและไม่มาเป็นปภักษ์ต่อกัน” วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 คือ A : Appreciation

ชั้นที่ 2 คือ I : Influence

ชั้นที่ 3 คือ C : Control

ชั้นที่ 1 คือ A : Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่น โดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากจะทำสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้คนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกันในช่วงของการแสดง ออกว่าแต่ละคนอยากจะทำสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร เป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยและสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้างและการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการคิดจากสภาพปัญหาหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นั่นคือ การใช้ “จินตนาการ” (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมากขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนาร่วมกันหรือเป้าหมาย” นั่นเอง

แผนภาพที่ 3 กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา

ขั้นที่ 2 คือ **I : Influence** คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุมิติทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในขั้นนี้ ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่าวิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุมิติทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนแสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญนั้น สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุดในขั้นนี้ เนื่องจากการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการดังกล่าว มี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้น กลุ่มยังมีแนวโน้มที่จะรักษาความสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

แผนภาพที่ 4 การใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์

ขั้นที่ 3 คือ **C : Control** คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมควรใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด

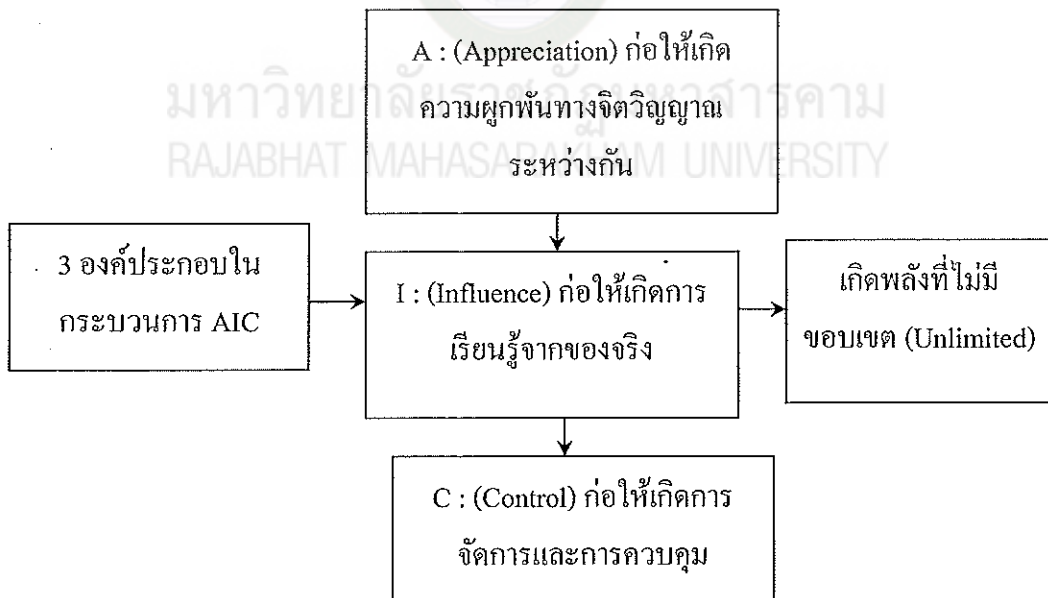
นอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือไม่ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มในแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

แผนภาพที่ 5 แผนปฏิบัติการ ข้อผูกพันเฉพาะตัว(Personal Commitment)

กระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้น เมื่อฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักความเมตตา ตัว A (Appreciation) คือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ ความรักและความเมตตาคนอื่น ต้องรับฟัง อดทน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา ฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาทำกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกัน ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จากการทำงานด้วยกัน ที่เรียกว่า “Interactive Learning Through Action” จึงให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” ที่แท้จริง ซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้กันยาก

เพราะฉะนั้น “การพัฒนา” ต้องการ “การเรียนรู้” อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และต้องมี “C” (Control) ซึ่งได้แก่ “การจัดการ” (Management) และ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใคร จะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้เงินจากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร เป็นต้น

แผนภาพที่ 6 กระบวนการ AIC

การที่จะผลักดันกระบวนการที่ใหม่ในด้านการพัฒนาให้มีบทบาทในทางปฏิบัตินั้น จะต้องใช้กระบวนการให้ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานและเรียนรู้ร่วมกันด้วยความรัก ทุกฝ่ายในที่นี้ หมายถึง เบลูจภาคี คือ

1. ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาอาสาสมัคร และประชาชนทั่วไป
2. รัฐ ได้แก่ รัฐบาล และหน่วยงานของทางราชการ
3. นักวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้อำนวยการต่าง ๆ
4. องค์กรเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล สื่อมวลชน ตลอดจนชมรม และกลุ่มต่าง ๆ
5. องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน และนักธุรกิจ

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น อาชญากรรม โสเภณี ความยากจน ซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสื่อมเสียทางศีลธรรม สรุปแล้วเรียกว่า เป็นวิกฤติการณ์ทางสังคม (Social Crisis) มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การที่จะแก้ไขได้ต้องเปลี่ยนกระบวนการความคิดหรือวิธีคิดใหม่ โดยให้ผืนนี้กำลังกันทุกส่วนเข้ามาเชื่อมโยงกันทำงาน เพราะเราจะแก้ปัญหาที่ละเรื่องไม่ได้ ต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นหลักและอาศัยเครื่องมือ วิธีการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กระบวนการที่ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เพื่อก่อให้เกิดแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนาของทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ชุมชน องค์กรเอกชน สาธารณะประโยชน์หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ สถาบันทางศาสนา และภาคธุรกิจ ในอันที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยระดมทรัพยากรกำลังและทรัพยากรทั้งหมดมาเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานสร้างสรรค์สังคม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการ

1. แนวคิดและทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สาระสำคัญในแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีอยู่มากมายหลากหลายประเภท แตกต่างกันไปตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านการทำมาหากินของประชาชนเป็นสำคัญและดังที่ทราบกันดีว่าส่วนใหญ่ของประชากรของประเทศไทยยัง

ซึ่งอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรม ดังนั้น โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเกี่ยวข้องกับ เรื่องของการพัฒนาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ที่ทำกิน ทุน และความรู้ด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น และคงได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและทฤษฎีในงานสาขาใดที่ได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาไว้ หลักสำคัญของทุกเรื่องก็คือความเรียบง่ายซึ่งที่ได้ทรงใช้คำว่า “Simplify” หรือ “Simplicity” จะต้องเรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทั้งในแนวความคิดและด้านเทคนิค วิชาการจะต้องสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็ว และสามารถแก้ไขปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนมุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) อีกด้วยแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องต่างๆ ที่ได้ทรงคิดพิจารณาอย่างถ่องแท้ และได้พระราชทานให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานนั้น จะเป็น ประโยชน์ต่างๆแต่ได้ผ่านการกลั่นกรองมาแล้วเป็นอย่างดี เป็นข้อความง่ายๆ ที่มีความหมายลึกซึ้ง และบางครั้งบ่งบอกถึงวิธีดำเนินการไว้ด้วยอย่างเบ็ดเสร็จในตัวเองเช่นหลักของ

1. “น้ำดีไล่น้ำเสีย ”
2. “ ๔ น้ำ ๓ รส ”
3. “ แกล้งดิน ”
4. “ ป่าสามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง ”
5. “ ปลุกป่าแบบไม่ปลุก ”
- 6 “ ขาดทุนเป็นกำไร ”
7. “ ทฤษฎีใหม่ ”
8. “ โครงการแก้มลิง ”
9. “ เส้นทางเกลือ ” และอื่น ๆ

แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งจะนำเสนอให้เห็น เป็นตัวอย่างพอสังเขป ในส่วนที่หนึ่งนี้มุ่งประสงค์พอให้สามารถมองเห็นภาพรวมของสิ่งที่ เป็น “แนวคิด” และ “ทฤษฎี” พื้นฐานเบื้องต้นในการทรงงานพัฒนาตาม โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริของพระองค์ โดยจะแยกออกตามลักษณะและประเภทของกลุ่มงานใหญ่ๆ เช่น เรื่องที่ เกี่ยวกับดิน น้ำ การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมและ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ฯลฯ เป็นการปูพื้นฐานให้ติดตามความละเอียดได้ในส่วนที่ สอง ซึ่งได้แยกแยะรายละเอียดไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละเรื่องตามลำดับต่อไป

1. เกี่ยวกับเรื่องน้ำ
2. เกี่ยวกับเรื่องดิน
3. การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4. การพัฒนาสังคม
5. น้ำดีไล่น้ำเสีย
6. ผืนหลวง
7. เครื่องคักหมอก
8. ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม
9. ทฤษฎีการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้
10. เส้นทางเกลือ
11. การบำบัดน้ำเสียด้วยพืชน้ำกับระบบการเติมอากาศ
12. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองของเกษตรกร
13. ทฤษฎีใหม่

2. แนวคิดทฤษฎีใหม่

เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับการจัดพื้นที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและมีชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่ดินเพื่อเป็นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ดินสำหรับปลูกพืชไร่ นานาพันธุ์ และที่สำหรับอยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ ในอัตราส่วน 3:3:3:1 เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

- 2.1 มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน
- 2.2 มีการคำนวณ โดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี
- 2.3 มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ สำหรับเกษตรกรรายย่อย 3 ขั้นตอน เพื่อให้พอเพียงสำหรับเลี้ยงตนเองและเพื่อเป็นรายได้

3. พื้นที่โครงการตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

- 3.1 โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝน บ้านแดนสามัคคี ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3.2 โครงการทฤษฎีใหม่ปึกธงชัย หรือ ทฤษฎีใหม่บ้านฉัตรมงคล ตำบลปึกธงชัยเหนือ อำเภอปึกธงชัย โคราช
- 3.3 โครงการทฤษฎีใหม่ปากท่อ, โครงการพัฒนาที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลวันดาว อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3.4 ทฤษฎีใหม่หนองหม้อ ตำบลหนองหม้อ อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์

ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

โครงการพัฒนาพื้นที่ ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดมุกดาหาร ในเขตพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 184,000 ไร่ ห่างจากจังหวัดมุกดาหาร ประมาณ 59 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 699 กิโลเมตร เนื้อที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่รวม 102,100 ไร่ พื้นที่อำเภอดงหลวง ครอบคลุมตำบลกกตูม จำนวน 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาทุ่ง หมู่ที่ 3, บ้านसानแก้ว หมู่ที่ 4, บ้านคำฝักกูด หมู่ที่ 6, บ้านแก่งนาง หมู่ที่ 7, 11, 13, บ้านนาหินกอง หมู่ที่ 8 บ้านปากช่อง หมู่ที่ 9, บ้านศรีถาวรพนา หมู่ที่ 12, บ้านทรายทอง หมู่ที่ 15, บ้านสุขสวัสดิ์ หมู่ที่ 14 การดำเนินงานโครงการพัฒนาในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร 9 ด้าน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดมุกดาหาร, 2553 : 2) ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ได้แก่ การดำเนินงานด้านการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำและระบบส่งน้ำเพื่อช่วยเหลือการเพาะปลูก ตามโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
2. ด้านพัฒนาป่าไม้ ได้แก่ การดำเนินงานด้านงานป้องกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม งานเพาะชำกล้าพันธุ์ไม้ต่างๆ การสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน ฯ
3. ด้านการพัฒนาที่ดิน ได้แก่ การดำเนินงานด้านการสำรวจวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การจัดทำแปลงสาธิตการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด การทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยอินทรีย์ การปรับเปลี่ยนนา การไถกลบตอซังข้าว ปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
4. ด้านพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การดำเนินงานด้านการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ครัวเรือน เพื่อลดความเสี่ยงด้านการผลิต อาชีพการเกษตร ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกข้าว การส่งเสริม การทำเกษตรผสมผสาน การส่งเสริมปลูกเสาวรส การจัดอบรมลดความเสี่ยง การปลูก

สัตว์ การประมง และการประกอบอาชีพเสริม เป็นต้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระราชทานพระราชดำริเพื่อช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ให้มีแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยพระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2537 ให้วางโครงการในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ดังนี้

4.1 โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยพุง เพื่อช่วยเหลือช่วยเหลือราษฎรบ้านคำฝักกูดและบริเวณใกล้เคียง

4.2 โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตะไถเพื่อช่วยเหลือราษฎรบ้านคำฝักกูดและบริเวณใกล้เคียง

4.3 โครงการอ่างเก็บน้ำบ้านसानแ่ว(ห้วยค่าน) เพื่อส่งน้ำช่วยเหลือราษฎรที่มีที่ทำกินด้านท้ายอ่างเก็บน้ำ

4.4 โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหอยเพื่อส่งน้ำช่วยเหลือราษฎรบ้านปากช่องและบริเวณใกล้เคียง

5. ด้านปศุสัตว์ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ประจำตำบลกุดม โดยให้บริการผสมเทียม โค-กระบือ ฯลฯ ป้องกันสุขภาพและรักษาพยาบาลสัตว์ อบรมการเลี้ยงสัตว์ ครอบคลุมนหมู่บ้านในตำบลกุดม อำเภอดงหลวง จัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์สัตว์เล็กและสัตว์ปีก ผลิตพันธุ์ไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ

6. ด้านการประมง ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์ปลาประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง สามารถผลิตพันธุ์ปลาได้ปีละ 2 ล้านตัว เพื่อแจกจ่ายให้แก่ราษฎรนำไปเลี้ยงในแหล่งน้ำของตนและแหล่งน้ำสาธารณะ

7. ด้านการอาชีพเสริม ได้แก่ การฝึกอบรมและส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของประชาชน โดยแท้จริง สามารถเข้าสู่ทักษะอาชีพและเข้าสู่อาชีพได้

8. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การจัดสรรและกระจายโครงสร้างพื้นฐานที่ดีทั้งไฟฟ้า ประปา ถนน การศึกษา เทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ราษฎรสามารถรับทราบข่าวสารวิชาการจากภายนอกเข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รู้จักการดูแลตนเองมากขึ้น มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี

9. ด้านการติดตามผลการดำเนินงานและอื่น ๆ ได้แก่ การออกตรวจติดตามผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานในพื้นที่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหาร โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มอบหมายให้คณะทำงานติดตามผลการดำเนินงานฯ (รอง ผวจ. เป็นหัวหน้าคณะทำงาน) ออกไปร่วมประชุมติดตามความก้าวหน้าของ

โครงการฯ ร่วมกับราษฎรในเขตพื้นที่โครงการ เป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรค และพิจารณาร่วมกันแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีความห่วงใยความเป็นอยู่ของราษฎรบริเวณ พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2537 ทรงมีพระราชดำริกับ พลเอกเทียนชัย จันทมุกดา รองสมุหราชองครักษ์ ณ ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สรุปความว่าให้ดำเนินการตรวจสอบสภาพพื้นที่ สภาพการถือครองที่ดิน สภาพน้ำในลำห้วยสายต่างๆ และสภาพการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการประกอบอาชีพของราษฎรเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาศึกษาและก่อสร้างแหล่งน้ำช่วยเหลือการเพาะปลูก การอุปโภค-บริโภคของราษฎรและเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรในท้องถิ่นอย่างแท้จริงส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันดำเนินการให้เกิดการจัดการในรูปแบบเดียวกับสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชทานพระราชดำริแก่นายปราโมทย์ ไม้กลัด นายช่างใหญ่ฝ่ายกิจกรรมพิเศษกรมชลประทาน ณ วัดป่าทิววนารามราชวiharกรุงเทพมหานคร สรุปความว่าควรเปิดโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน เนื้อที่ประมาณ 102,000 ไร่ โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนส่วนราชการต่างๆ และควรกำหนดพื้นที่โครงการฯ ออกเป็นเขตเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการพื้นฐานที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนารูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนา คือ เขตพัฒนาอาชีพเสริม เขตพัฒนาการเกษตร (มีพื้นที่) และ เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า

เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2537 ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริกับ นายสุเมธ ดันติเวชกุล เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานสรุปความว่า ให้พิจารณาวางโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน ในลักษณะการพัฒนาพื้นที่แบบเบ็ดเสร็จ ประสานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกัน โดยเร่งก่อสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่บริเวณนี้ และพิจารณาเจาะอุโมงค์ผันน้ำเพื่อผันน้ำมาเติมให้กับอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และการพัฒนาอาชีพของราษฎร ส่งเสริมศิลปอาชีพด้วย

ในปี พ.ศ. 2538 ราษฎรบ้านตาเปอะ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ได้ถวายฎีกาต่อสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จศูนย์ศิลปาชีพสวนแก้ว - นาโคกสูง บ้านนาโคกสูง ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ให้บ้านตาเปอะเข้าอยู่ในเขตพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อมาก็ได้พระราชทานขยายเขตโครงการฯ ให้บ้านตาเปอะ

อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร เข้าอยู่ในพื้นที่โครงการพระราชดำริ ซึ่งมีพื้นที่เพิ่มขึ้น จากเดิม ประมาณ 102,000 ไร่ เป็นพื้นที่ประมาณ 184,000 ไร่

จากพระราชดำริข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) โดยร่วมกับจังหวัดมุกดาหาร โดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ประสานการปฏิบัติในการดำเนินงานสนองพระราชดำริ เพื่อพัฒนาให้ราษฎรในพื้นที่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสมกับที่พระองค์ท่านทรงมีความห่วงใย จึงได้แบ่งเขตพัฒนาดังนี้

เขตที่ 1 (เขตพัฒนาอาชีพเสริม) ได้แก่ พื้นที่ทางตอนบนบริเวณบ้านคำฝักกูด บ้านसानแก้ว บ้านนาโคกสูง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวงซึ่งปัจจุบันมีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ที่ได้ ก่อสร้างและกำลังก่อสร้าง ปริมาณน้ำเก็บกักในอ่างเก็บน้ำต่างๆ เหล่านี้มีไม่มาก ไม่เพียงพอ ส่ง ช่วยเหลือให้ราษฎรทำการเพาะปลูก ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับในปัจจุบันบ้านนาโคกสูงเป็นที่ตั้ง ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จึงควรกำหนดเขตที่ 1 เป็นพื้นที่ พัฒนาอาชีพเสริม เนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 4,000 ไร่

เขตที่ 2 (เขตพัฒนาการเกษตร) ได้แก่พื้นที่นอกเขตที่ 1 ลงมาทางทิศใต้ คือ บริเวณบ้านปากช่อง และบ้านนาหินกอง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง ควรเร่งพิจารณาก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหอยและโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยพู่(ปัจจุบันสร้างเสร็จแล้ว) โดยกำหนดขนาด ความจุ ให้เก็บกักน้ำให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะให้มีน้ำเพียงพอส่งช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งสิ้น ประมาณ 4,300 ไร่ ได้อย่างเต็มที่พื้นที่เขตนี้ควรจัดแบ่งเป็นแปลงๆ ตามความเหมาะสม สม เพื่อให้ ราษฎรในเขต โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนฯ ที่ได้รับความเดือดร้อน ไม่มีที่ทำ ากินได้เข้าอยู่อาศัย โดยมีการจัดการในลักษณะเดียวกันกับสหกรณ์การเกษตรหุบ กระจ่าง อำเภอคำชะอี จังหวัดเพชรบุรี

เขตที่ 3 (เขตพัฒนาการเกษตร) ได้แก่ บริเวณบ้านแก่งนางตำบลกกตูมอำเภอดง หลวง ซึ่งปัจจุบันได้รับน้ำทำการเกษตรจากโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยทาอยู่แล้ว และจะได้รับน้ำ จากโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่(ปัจจุบันสร้างเสร็จแล้ว) มาส่งเสริมการทำการเกษตรเพิ่มเติมอีกแห่ง หนึ่ง

เขตที่ 4 (เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า) ได้แก่ พื้นที่ในเขตโครงการพัฒนา พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนฯ ส่วนที่อยู่นอกพื้นที่พัฒนาเขตที่ 1-3 โดยจัดให้มีการรักษาป่า ที่สมบูรณ์ ให้คงสภาพ สำหรับป่าที่ถูกทำลายควรทำการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพที่สมบูรณ์ต่อไป

เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราช วโรกาสให้ นายมัญญ มุกข์ประดิษฐ์ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) นายปราโมทย์ ไม้กลัด อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมคณะประกอบด้วย นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ รองเลขาธิการ กปร. นายสมพล พันธุ์มณี ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการฯ 2 นายวิศาล ไม้ตรี ยืนยง วิศวกรใหญ่ฝ่ายก่อสร้าง นายบุญธรรม ศิริชัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และนายเกียรติศักดิ์ สุขวัฒน์ สำนักกิจกรรมพิเศษ กรมชลประทานเข้าเฝ้าฯทูลละอองธุลีพระบาทกราบบังคมทูลรายงานความก้าวหน้าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในภาคตะวันออก เลียงเหนือและขอพระราชาวินิจฉัยในการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าว ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริ สรุปได้ดังนี้

ในบริเวณนี้ได้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำไว้จำนวนมากแล้ว มีน้ำพอสมควรก็ต้องเร่งดำเนินการทำระบบน้ำ เพราะเดิมที่ตรงนี้เป็นสีชมพู ราษฎรยากจนแต่การก่อสร้างระบบส่งน้ำของอ่างเก็บน้ำ ห้วยไผ่เพื่อสนับสนุนพื้นที่การเกษตรของราษฎร ในเขตจังหวัดมุกดาหาร นั้น เนื่องจากพื้นที่รับประโยชน์แคบมากได้ประโยชน์เพียงข้างเดียว ระยะ 100 เมตร และยาวออกไปมาก ถ้าสร้างเป็นระบบท่อส่งน้ำจะสิ้นเปลืองงบประมาณสูงมาก นอกจากนี้จะทำให้ราษฎรไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณข้างท่อส่งน้ำด้วย ดังนั้นจึงควรพิจารณาปรับเปลี่ยนมาก่อนสร้างเป็นฝายแทน และส่งน้ำไปตามร่องห้วย และเก็บกักน้ำไว้หน้าฝาย ต่อจากนั้นก็ส่งไปช่วยพื้นที่การเกษตรได้ จะประหยัดประมาณมากกว่า ในเรื่องนี้ วิศวกรใหญ่ฝ่ายก่อสร้างแจ้งว่า ได้เตรียมการและดำเนินการไปแล้วบางส่วน งบประมาณก็ได้ รับอนุมัติแล้ว ทรงมีพระราชกระแสว่า งบได้แล้วก็นำไปทำอย่างอื่น ก็ได้ จากพระราชดำริข้างต้นจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพร้อมด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจึงได้ร่วมกันดำเนินงานสนองพระราชดำริเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ดีขึ้นสมกับที่พระองค์ทรงห่วงใยโครงการพัฒนาพื้นที่ ลุ่มน้ำห้วยบางทราย ตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเขตพื้นที่ตำบลกุดชุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้โดยจัดให้เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ และพื้นที่ที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน และมีภูเขาป่าไม้ ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ราษฎรในพื้นที่ประกอบอาชีพ ปลูกมันสำปะ ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานทำสวนมะละกอ สวนยางพารา สวนส้ม ฯลฯ ส่งผลให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม มีรายได้เฉลี่ย 28,000 บาทต่อครัวเรือน ต่อปี (ปีพ.ศ.2540) รายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 46,000 บาท ต่อครัวเรือน ต่อปี (ปี พ.ศ. 2546) และปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 6,500 บาทต่อครัวเรือน ต่อปี (ปี พ.ศ. 2553)จากการดำเนินงานที่ผ่านมานับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้เปิดโครงการฯ จังหวัดมุกดาหาร ร่วมกับสำนักงาน กปร. ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ จวบจนปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ซึ่งภาพรวมของราษฎรมีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการรวมตัวกันแบบกลุ่มอาชีพและกลุ่มแบบสหกรณ์ ได้รู้จักระดมทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและรู้จักการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลกกตูม จังหวัดมุกดาหาร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(สำนักงาน กปร.)ร่วมกับจังหวัดมุกดาหาร โดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ประสานการปฏิบัติในการดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญ 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

- 1.1 ได้จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค โดยการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ จำนวน 7 แห่ง ความจุ 25.02 ลบ.ม. ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร 8,500 ไร่
- 1.2 ก่อสร้างระบบส่งน้ำห้วยไผ่ 2 สาย คือ
 - 1.2.1 ท่อส่งน้ำสายใหญ่ฝังชายจาก กม.0.045.5 ถึง กม.6+420
 - 1.2.2 ท่อส่งน้ำสายซอย 1 ข-ข จาก กม.0+000 ถึง กม.0+450 ครอบคลุมพื้นที่ชลประทานประมาณ 1,200 ไร่
- 1.3 จัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่จัดสรรบริเวณดงด่านจี จำนวน 6 แห่ง ในเขตพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่ ราษฎรประมาณ 109 ครัวเรือน มีน้ำใช้สำหรับอุปโภค-บริโภคและการเกษตร
- 1.4 ขุดสระเก็บน้ำในไร่นาของเกษตรกร จำนวน 113 สระ สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกตลอดปี
- 1.5 ก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน สำหรับอุปโภค-บริโภค เพียงพอกับความ ต้องการ

2. ด้านการพัฒนาป่าไม้และฟื้นฟูสภาพป่า

- 2.1 พัฒนาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 102,000 ไร่
- 2.2 ดูแลรักษาฟื้นฟูสภาพป่าในเขตอนุรักษ์ จำนวน 52,462 ไร่
- 2.3 ปลูกป่าฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่เสื่อมโทรม จำนวน 4,750 ไร่
- 2.4 ปลูกป่าแนวกันชน, เพาะชำกล้าไม้สำหรับแจกจ่ายราษฎร
- 2.5 จัดทำฝ่ายชะลอความชุ่มชื้นในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ของ

เกษตรกร

2.6 จัดทำถนนป่าไม้ลำลอง พร้อมจัดทำฝายต้นน้ำแบบผสมผสานกึ่งถาวร เพื่อชะลอการไหลบ่าของน้ำในฤดูฝน ป้องกันการชะล้างการพังทลายของดิน

2.7 พัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตของราษฎรที่อพยพออกจากป่าอนุรักษ์ จำนวน 130 ครัวเรือน

การอนุรักษ์และดูแลรักษาพื้นที่ป่าจะอำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้แก่พื้นที่โครงการคือสามารถรักษาต้นน้ำลำธาร พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า รักษาสมดุลทางธรรมชาติ เป็นแหล่งดูดซับความชุ่มชื้นให้แก่ดิน รวมทั้งเป็นแนวทางป้องกันหน้าดินถูกชะล้างจากการไหลบ่าของน้ำในฤดูฝน ตลอดจนการปลูกป่าแนวกันชนยังป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอีกด้วย

3. ด้านการพัฒนาที่ดิน

3.1 ได้ดำเนินการสำรวจและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเนื้อที่ 102,000 ไร่ โดยแบ่งเป็นเขตอนุรักษ์ป่าไม้ตามธรรมชาติ เขตพื้นที่สภาพป่าเสื่อมโทรม และเขตพัฒนาพื้นที่การเกษตร โดยดำเนินการปรับปรุงพื้นที่อนุรักษ์ดินและน้ำ 1,000 ไร่

3.2 ปรับปรุงพื้นที่อนุรักษ์ดินและน้ำโดยปรับปรุงแปลงนาลักษณะที่ 1 และ บ่อคักความชื้น

3.3 พัฒนาคุณภาพดินโดยการจัดทำแปลงสาธิตใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด

3.4 ปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

3.5 จัดหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย จำนวน 1,953 ราย/ 2,318 แปลง 27,698-3-66 ไร่ แยกได้ดังนี้

3.5.1 พื้นที่ป่าดงภูพาน จำนวน 1,112 ราย / 1,358 แปลง 16,880-272 ไร่

3.5.2 พื้นที่ป่าดงหุบแปลง 3 จำนวน 653 ราย / 841 แปลง 9,693-0-94 ไร่

3.5.3 พื้นที่ป่าดงหุบแปลง 3 (สทก.1ก) จำนวน 125 ราย / 125 แปลง 1,125 ไร่

3.5.4 ดงภูสีฐาน ยังไม่ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินทำให้ราษฎรมีการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน รู้จักบำรุงรักษาดิน ให้อุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การปลูกพืช ให้แก่ผลผลิตสูง สามารถวางแผนการเพาะปลูกได้ตลอดปี ทำให้รายได้ของราษฎรดีขึ้น

4. ด้านการพัฒนาอาชีพ

4.1 ส่งเสริมการปลูกยางพารา ครอบคลุม จำนวน 103,330 ไร่

4.2 ส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 490 ไร่

- 4.3 ส่งเสริมการปลูกข้าวไร่ จำนวน 1,620 ไร่
- 4.4 ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสง จำนวน 350 ไร่
- 4.5 ส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน จำนวน 640 ไร่
- 4.6 ส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม จำนวน 1,260 ไร่
- 4.7 ส่งเสริมการปลูกหอย จำนวน 125 ไร่
- 4.8 ส่งเสริมการปลูกไม้ผล จำนวน 450 ไร่
- 4.9 ส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จำนวน 24 ไร่
- 4.10 จัดตั้งศูนย์สาธิตการปลูกขยายพันธุ์พืช และอบรมถ่ายทอด

เทคโนโลยีการเกษตรซึ่งการส่งเสริมอาชีพเหล่านี้ทำให้ราษฎรมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

5. ด้านปศุสัตว์

5.1 จัดตั้งศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ประจำตำบลกุดชุม โดยให้บริการผสมเทียม โค-กระบือ ฯลฯ ป้องกันสุขภาพและรักษาพยาบาลสัตว์ อบรมการเลี้ยงสัตว์ ครอบคลุม 10 หมู่บ้าน ของตำบลกุดชุม อำเภอคงหลวง

5.2 จัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์สัตว์เล็กและสัตว์ปีก ผลิตพันธุ์ไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ เพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย 10 หมู่บ้านของตำบลกุดชุม อำเภอคงหลวง

5.3 ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

5.4 ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ในโรงเรียน เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวันเด็กนักเรียน

6. ด้านการประมง

6.1 ได้จัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์ปลาประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง สามารถผลิตพันธุ์ปลา ได้ปีละ 2 ล้านตัว เพื่อแจกจ่ายให้แก่ราษฎรนำไปเลี้ยงในแหล่งน้ำของตนและแหล่งน้ำสาธารณะ

6.2 โครงการประมงโรงเรียนเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวันเด็กนักเรียนในเขตพื้นที่ โครงการฯ รวมทั้งโรงเรียน ตชด.การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย

6.3 ส่งเสริมการเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน

6.4 ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในนาข้าวของเกษตรกรเพื่อที่เกษตรกรจะได้มีอาหารประเภท โปรตีนบริโภคอย่างเพียงพอ

6.5 ก่อสร้างทำนบปลาประจำหมู่บ้าน

6.6 ปล่อยพันธุ์กุ้งก้ามกราม 3 ล้านตัวในอ่างเก็บน้ำชลประทานทั้ง 7 แห่ง

7. ด้านการอาชีพเสริม

- 7.1 อบรมกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหม, ผ้าฝ้าย
- 7.2 อบรมการทำดอกไม้ประดิษฐ์
- 7.3 อบรมการทำไม้กวาดดอกหญ้า
- 7.4 อบรมการทำตุ๊กตาจากเศษวัสดุ
- 7.5 อบรมช่างซ่อมเครื่องยนต์ขนาดเล็ก
- 7.6 อบรมเยาวชนด้านช่างยนต์
- 7.7 ส่งเสริมอาชีพสตรีตัดเย็บเสื้อผ้า
- 7.8 อบรมสตรีด้านการจัดทำแผนและส่งเสริม
- 7.9 ส่งเสริมเคหะกิจเกษตรด้านการถนอมอาหาร
- 7.10 ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มสตรี แม่บ้าน และเยาวชนที่ว่างงานนอกฤดูกาลเก็บเกี่ยว ในพื้นที่โครงการฯ เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ราษฎรและเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่สมาชิก ของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านसानแว่นา โลกกรุง ด้านส่งเสริมระบบสหกรณ์การเกษตร ได้จัดตั้งสหกรณ์การเกษตรห้วยบางทราย จำกัด ในปี 2538 บนพื้นที่ 33 ไร่ ประกอบด้วย อาคารอเนกประสงค์ เครื่องอบลดความชื้น ตลาดกลางการเกษตร แปลงสาธิต ฯลฯ สรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. มีสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 1,163 คน ทุนเรือนหุ้น 23,515 บาท เงินสำรอง 236,808.33 บาท
2. ดำเนินการรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ (1,562,450 บาท) ธุรกิจการซื้อ (1,309,867 บาท) ธุรกิจการขาย (3,511,905 บาท) ธุรกิจบริการและธุรกิจแปรรูป
3. ได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพสมาชิกผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวไร่ แปรรูปและถนอมอาหาร ส่งเสริมกลุ่มเยาวชนเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ ก่อสร้างโรงคลุมเครื่องจักร สร้างลานตากสินค้าเกษตร เป็นต้น
4. ได้จัดตั้งสหกรณ์นักเรียน ดชด. การทำฯ มีสมาชิกออมทรัพย์จำนวน 92 คน สมาชิกสินค้า 20 คน ทุนเรือนหุ้น 259 หุ้น

เมื่อได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นทำให้มีการดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์การเกษตร ราษฎรได้รับประโยชน์ในการประกอบอาชีพรวมซื้อ-ขาย ผลผลิตทางการเกษตรในราคาที่เป็นธรรม อีกทั้งยังมีรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพทางการเกษตร มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

8. ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตและโครงสร้างพื้นฐาน

8.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิต

8.1.1 มีโรงเรียน สถานศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 10 แห่ง นักเรียน 1,791 คน ครู/อาจารย์ 106 คน

8.1.2 ได้ก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพร้อมอุปกรณ์การเรียนการสอน จำนวน 8 แห่ง เพื่อพัฒนาเตรียมความพร้อมให้กับชุมชน

8.1.3 ก่อสร้างสถานีอนามัย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยบ้าน สานแก้ว สถานีอนามัยแก่งนาง และสถานีอนามัยบ้านห้วยตาเปอะ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรให้เป็นไปตามนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค

8.1.4 ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนขึ้นที่บ้าน สานแก้ว ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง โดยให้ความช่วยเหลือด้านการประสานงานระหว่างส่วนราชการ ระดับจังหวัดและส่วนราชการในพื้นที่ งานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเตรียมความพร้อมของประชาชน เป็นต้น

8.1.5 ได้ก่อสร้างอาคาร โรงเรียน ตชด. การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย เถลิงฉลองครบรอบ 100 ปี รัชสมัยวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขึ้นที่บ้านศรีถาวรพนา ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง เพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ทางการศึกษาแก่เด็กของครอบครัวที่อพยพออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน

8.2 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

8.2.1 ได้ก่อสร้างถนนลาดยาง เชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

8.2.2 ก่อสร้างถนนคอนกรีต ถนนลูกรัง ภายในหมู่บ้าน ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรสัญจรไปมาได้สะดวก มีความปลอดภัย

8.2.3 ก่อสร้างและปรับปรุงถนนลูกรังสายซอยและถนนในแปลงเกษตรกรรม

8.2.4 ก่อสร้างสะพาน คสล. ข้ามห้วยบางทราย

8.2.5 จะ ได้มีการขยายเขต ไฟฟ้าให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ตามนโยบายของรัฐบาล ในปี 2547 ทุกครัวเรือนทั่วประเทศจะต้องมีไฟฟ้าใช้

8.2.6 ได้มีการขยายเครือข่ายการสื่อสารทั้ง โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์มือถือและตู้รับ ไปรษณีย์ครอบคลุมเกือบทุกหมู่บ้านแล้ว

การจัดสรรและกระจายโครงสร้างพื้นฐานที่ดีทั้งไฟฟ้า ประปา ถนน การศึกษา เทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ราษฎรสามารถรับทราบข่าวสาร วิทยาการจากภายนอกเข้ามา พัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รู้จักการดูแลตนเองมากขึ้น มีสภาพแวดล้อม ชุมชนที่ดี ขณะเดียวกันสินค้าเกษตรภายในหมู่บ้านสามารถออกสู่ตลาดภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

9. ด้านการติดตามผลการดำเนินงานและอื่น ๆ

สำนักงาน กปร.จังหวัดมุกดาหาร โดยส่วนราชการต่าง ๆ และอำเภอ ได้ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับการดำเนิน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัดมุกดาหาร ได้มีการออกตรวจติดตามผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานในพื้นที่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหาร โดย ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มอบหมายให้คณะทำงานติดตามผลการดำเนิน งานฯ (รอง ผวจ. เป็น หัวหน้าคณะทำงาน) ออกไปร่วมประชุมติดตามความก้าวหน้าของ โครงการฯ ร่วมกับราษฎรในเขต พื้นที่โครงการ เป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรคและพิจารณาาร่วมกันแก้ไขปัญหา ในเบื้องต้นได้

พระราชดำริ ภูมิประเทศและลักษณะทั่วไปในพื้นที่อำเภอคงหลวง จังหวัด มุกดาหาร มีสภาพแห้งแล้ง กันดาร อีกทั้งราษฎรประสบปัญหาเรื้อรังเค้นยากจน และล่าช้าในการ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อันมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนน้ำและการทำลายทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้เป็นที่ดินทำกิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระราชทานพระราชดำริเพื่อ ช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ให้มีแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกและมี ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยพระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2537 ให้ วางโครงการในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ดังนี้

1. โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยพุง เพื่อช่วยเหลือช่วยเหลือราษฎรบ้านคำฝักกุด และบริเวณใกล้เคียง
2. โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตะไถเพื่อช่วยเหลือราษฎรบ้านคำฝักกุดและ บริเวณ ใกล้เคียง
3. โครงการอ่างเก็บน้ำบ้านसानแ้ว(ห้วยค่าน) เพื่อส่งน้ำช่วยเหลือราษฎรที่มี ที่ทำกินด้อยอ่างเก็บน้ำ
4. โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหอยเพื่อส่งน้ำช่วยเหลือราษฎรบ้านปากช่องและ บริเวณใกล้เคียง

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันดำเนินการให้เกิดการจัดการในรูปแบบเดียวกับสหกรณ์การเกษตรหุบกระพง

ตำบลเขาใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ต่อมาเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ช่วยเหลือราษฎรตำบลกกตูม ในด้านการพัฒนาการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนามาตรฐานการดำรงชีวิต และคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น การพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คืนสภาพ ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์ต่อไป จึงพระราชทานพระราชดำริ ให้เปิดโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด มุกดาหาร บนเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 102,000 ไร่ โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม เช่น ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ฯลฯ ซึ่งควรแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตให้ สอดคล้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม จำนวน 4 เขต ดังนี้

เขตที่ 1 (เขตพัฒนาอาชีพเสริม) ได้แก่ พื้นที่ทางตอนบนบริเวณบ้านคำฝัก กุด บ้านसानแก้ว บ้านนาโคกสูง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวงซึ่งปัจจุบันมีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่ได้ ก่อสร้างและกำลังก่อสร้าง ปริมาณน้ำเก็บกักในอ่างเก็บน้ำต่างๆ เหล่านี้มีไม่มาก ไม่เพียงพอส่ง ช่วยเหลือให้ราษฎรทำการเพาะปลูกได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับในปัจจุบันบ้านนาโคกสูงเป็นที่ตั้ง ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงควรกำหนดเขตที่ 1 เป็นพื้นที่ พัฒนาอาชีพเสริม เนื้อที่ประมาณ 400 ไร่

เขตที่ 2 (เขตพัฒนาการเกษตร) ได้แก่พื้นที่นอกเขตที่ 1 ลงมาทางทิศใต้ คือ บริเวณบ้านปากช่อง และบ้านนาหินกอง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง ควรเร่งพิจารณาก่อสร้าง โครงการ อ่างเก็บน้ำห้วยหอยและโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยพู่(ปัจจุบันสร้างเสร็จแล้ว) โดยกำหนด ขนาดความจุให้เก็บกักน้ำให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้มีน้ำเพียงพอส่งช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งสิ้นประมาณ 4,300 ไร่ ได้อย่างเต็มที่พื้นที่เขตนี้ควรจัดแบ่งเป็นแปลงๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้ราษฎรในเขตโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนฯ ที่ได้รับความเดือดร้อน ไม่มีที่ทำกินได้เข้าอยู่อาศัย โดยมีการจัดการในลักษณะเดียวกันกับ สหกรณ์การเกษตรหุบกระพง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

เขตที่ 3 (เขตพัฒนาการเกษตร) ได้แก่ บริเวณบ้านแก่งนางตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง ซึ่งปัจจุบันได้รับน้ำทำการเกษตรจากโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยทาอยู่แล้ว และจะ ได้รับน้ำจากโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่(ปัจจุบันสร้างเสร็จแล้ว) มาส่งเสริมการทำเกษตร เพิ่มเติมอีกแห่งหนึ่ง

เขตที่ 4 (เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า) ได้แก่ พื้นที่ในเขตโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนฯ ส่วนที่อยู่นอกพื้นที่พัฒนาเขตที่ 1-3 โดยจัดให้มีการรักษาป่าที่สมบูรณ์ ให้คงสภาพ สำหรับป่าที่ถูกทำลายควรทำการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพที่สมบูรณ์ต่อไป

เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายมัญญ มุกข์ประดิษฐ์ เลขานุการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) นายปราโมทย์ ไม้กลัด อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมคณะประกอบด้วย นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ รองเลขาธิการ กปร. นายสมพล พันธุ์มณี ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการฯ 2 นายวิศาล ไม้ตรี ยืนยง วิศวกรใหญ่ฝ่ายก่อสร้าง นายบุญธรรม ศิริชัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และนายเกียรติศักดิ์ สุขวัฒน์ สำนักกิจกรรมพิเศษ กรมชลประทานเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบบังคมทูลรายงานความก้าวหน้าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และขอพระราชวินิจฉัยในการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าวซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริสรุปได้ดังนี้

ในบริเวณนี้ได้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำไว้จำนวนมากแล้ว มีน้ำพอสมควรก็ต้องเร่งดำเนินการทำระบบน้ำ เพราะเดิมที่ตรงนี้เป็นสีชมพู ราษฎรยากจนแต่การก่อสร้างระบบส่งน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่เพื่อสนับสนุนพื้นที่การเกษตรของราษฎรในเขตจังหวัดมุกดาหาร นั้น เนื่องจากพื้นที่รับประ โยชน์แคบมากได้ประโยชน์เพียงข้างเดียว ระยะ 100 เมตร และยาวออกไปมาก ถ้าสร้างเป็นระบบท่อส่งน้ำจะสิ้นเปลืองงบประมาณสูงมาก นอกจากนี้จะทำให้ราษฎรไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณข้างท่อส่งน้ำด้วย ดังนั้นจึงควรพิจารณาปรับเปลี่ยนมาก่อนสร้างเป็นฝายแทน และส่งน้ำไปตามร่องห้วย และเก็บกักน้ำไว้หน้าฝาย ต่อจากนั้นก็ส่งไปช่วยพื้นที่การเกษตรได้ จะประหยัดประมาณมากกว่า ในเรื่องนี้ วิศวกรใหญ่ฝ่ายก่อสร้างแจ้งว่า ได้เตรียมการและดำเนินการไปแล้วบางส่วน งบประมาณก็ได้ รับอนุมัติแล้ว ทรงมีพระราชกระแสว่า งบได้แล้วก็คืนได้เอา ไปทำอย่างอื่นก็ได้ จากพระราชดำริข้างต้น จังหวัดมุกดาหารสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พร้อมด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จึงได้ร่วมกันดำเนินงานสนองพระราชดำริ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ดีขึ้นสมกับที่พระองค์ทรงห่วงใย

ข้อมูลตำบลกุดชุมอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

บริบทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

1.1 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับสันเขาภูผาผึ้ง ภูโก๊ะ และภูผาแดง
ทิศใต้	ติดต่อกับสันเขาภูผาลาด และห้วยขาง เส้นแบ่งเขตอำเภอดงหลวง อำเภอกำชะอี และอำเภอเขาวง และอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับห้วยบางทราย ตามแนวอำเภอดงหลวง และอำเภอกำชะอี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ สันเขาภูโคกยักษ์ ภูดงบาก และภูบักมี ตามแนวเขตอำเภอดงหลวง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2 ภูมิประเทศ ภูมิประเทศและลักษณะทั่วไปในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีสภาพแห้งแล้ง ก้นดง อีกทั้งราษฎรประสบปัญหาเรื้อรังแล้งยากจน และล่าช้าหลังในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

1.3 ที่ตั้งและขอบเขต โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ของจังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น จำนวนประมาณ 184,000 ไร่ ในเขตพื้นที่ของอำเภอดงหลวง และอำเภอกำชะอี ดังนี้

1.3.1 พื้นที่อำเภอดงหลวง มีขอบเขตครอบคลุม ตำบลกุดชุม จำนวน 11 หมู่บ้าน/ 2 ชุมชน ได้แก่

1) บ้านนาโคกสูง	หมู่ที่ 3	8. บ้านบางทรายทอง	หมู่ที่ 15
2) บ้านसानแ่ว	หมู่ที่ 4	9. บ้านนาหินกอง	หมู่ที่ 8
3) บ้านคำผักกูด	หมู่ที่ 6	10. บ้านปากช่อง	หมู่ที่ 9
4) บ้านแก่งนาง	หมู่ที่ 7	11. บ้านศรีถาวรพนา	หมู่ที่ 12
5) บ้านแก่งนาง	หมู่ที่ 11	12. ชุมชนฟ้าประทาน	
6) บ้านสุขสวัสดิ์	หมู่ที่ 16	13. ชุมชนดงดี	
7) บ้านแก่งนาง	หมู่ที่ 13		

รวมพื้นที่ในตำบลกุดชุม จำนวน 102,000 ไร่

1.3.2 พื้นที่อำเภอกำชะอี มีขอบเขตครอบคลุม ตำบลบ้านค้อ จำนวน 3

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรอำเภอคำชะอี

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	เพศ		รวมทั้งสิ้น
		ชาย	หญิง	
1.	บ้านนาโคกสูง	163	146	309
2.	บ้านसानเว้	234	221	455
3.	บ้านคำผักกูด	306	274	580
4.	บ้านแก่งนาง ม.7	492	465	957
5.	บ้านแก่งนาง ม.11	320	294	614
6.	บ้านแก่งนาง ม.13	413	384	797
7.	บ้านบางทรายทอง	332	285	617
8.	บ้านนาหินกอง	318	333	651
9.	บ้านสุขสวัสดิ์	283	252	535
10.	บ้านปากช่อง	396	363	759
11.	บ้านศรีถาวรพนา	114	109	223
	1. ชุมชนฟ้าประทาน	119	110	229
12.	บ้านตาเปอะ	319	268	597
13.	บ้านด่านช้าง	270	248	518
14.	บ้านโนนสมบูรณ์	332	372	704
15.	บ้านใต้ร่มพระบารมี			
	15.1 ชุมชนคำเบ็ญป๋าม	85	98	183
	15.2 ชุมชนแก่งदै			
	รวม	4,496	4,222	8,718

1.5 ด้านสังคม

โครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วยชนพื้นเมืองหลายเผ่าพันธุ์ที่สำคัญ ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายข่า ร่องลงมา ได้แก่ ไทยอีสาน และภูไท ภาษาที่ใช้ได้แก่ ภาษาข่า, ไทยอีสาน และภูไท มีความเข้าใจภาษากลางในระดับพูด อ่าน เขียน ฟัง คิดเป็นร้อยละ 70 % ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

1.6 ด้านเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักพื้นที่ที่ปลูกมาก ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย,ยางพารา รองลงมาได้แก่ อาชีพเลี้ยงสัตว์ ค้าขาย หัตถกรรม

1.7 ด้านการศึกษา

ในพื้นที่โครงการฯ มีสถานศึกษาแยกเป็นระดับประถมศึกษา จำนวน 10 แห่ง และโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 3 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง คือโรงเรียนกอกตุมประชาสรรค์ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยฯ ตั้งอยู่ที่บ้านศรีถาวรพนา หมู่ที่ 12 ตำบลกอกตุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

1.8 ด้านการสาธารณสุข

มีสถานีอนามัยในพื้นที่โครงการฯ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยบ้านसानแ้ว สถานีอนามัยบ้านแก่งนาง สถานีอนามัยบ้านตาเปอะ โรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรคทางเดินอาหาร โรคทางเดินหายใจรองลงมาได้แก่ โรคกล้ามเนื้อและโรคคอกพอก เป็นต้น

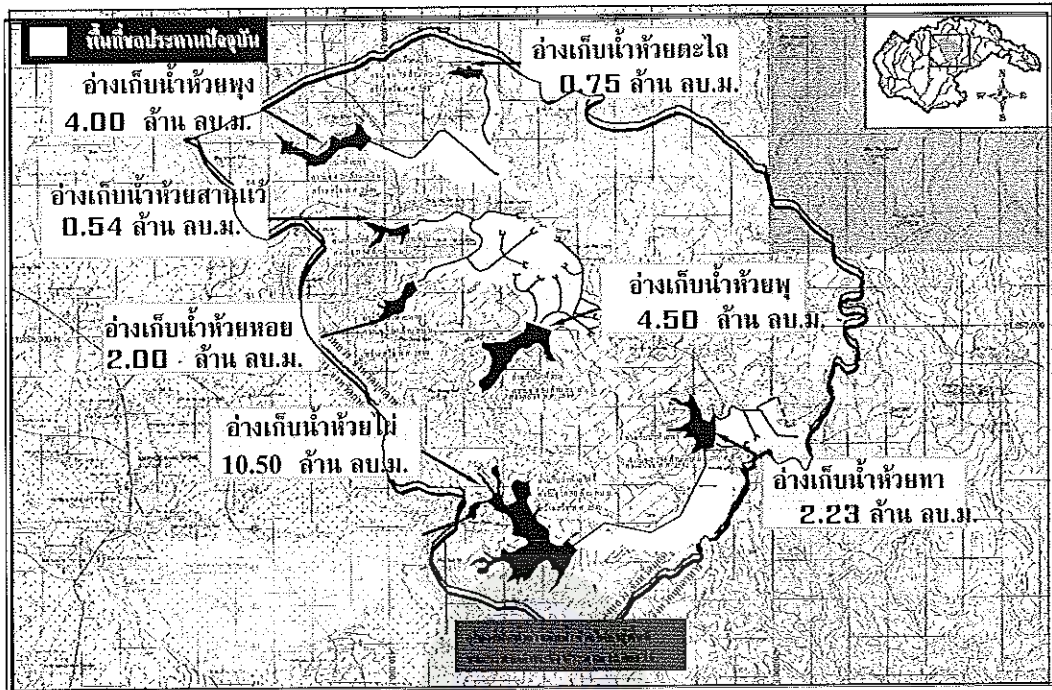
1.9 ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำสำหรับการเกษตร,การอุปโภค,บริโภค โดยการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ จำนวน 8 แห่ง ความจุ 25.18 ลบ.ม. ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร จำนวน 8,600 ไร่ อ่างเก็บน้ำในพื้นที่โครงการฯ จำนวน 8 อ่าง ดังนี้

ตารางที่ 2 อ่างเก็บน้ำในพื้นที่โครงการลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน

แหล่งน้ำ	ความจุ (ลบ.ม.)	จำนวนพื้นที่การเกษตรที่ได้รับน้ำ (ไร่)
1. อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่	10.50	1,200
2. อ่างเก็บน้ำห้วยพุง	4.00	1,200
3. อ่างเก็บน้ำห้วยตะไถ	0.75	400
4. อ่างเก็บน้ำบ้านसानแ้ว (ห้วยค้าน)	0.54	500
5. อ่างเก็บน้ำห้วยทา	2.73	1,200
6. อ่างเก็บน้ำห้วยพู่	4.50	2,700
7. อ่างเก็บน้ำห้วยหอย	2.00	1,300

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนภาพที่ 8 โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักพื้นที่ที่ปลูกมาก ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา รองลงมา ได้แก่ อาชีพเลี้ยงสัตว์ ค้าขาย หัตถกรรม

เมื่อ กรกฎาคม 2540ฯ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ องคมนตรี จุลนภ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ประธานโครงการฯ ได้ประสานขอสนับสนุนไปยังผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อให้สนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริและต่อมาคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการฯ (กปร.) จึงได้มีคำสั่งที่ 1/2540 ลง 23 กรกฎาคม 2540 มอบหมายให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการ ดังนี้

1. เป็นศูนย์ประสานงานในการดำเนินการประสานการปฏิบัติระหว่างประชาชนกับส่วนราชการและส่วนราชการด้วยกันเอง

2. การเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ

3. การป้องกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพป่า

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้มอบหมายภารกิจให้ปฏิบัติ 3 ประการ ดังนี้

1. การป้องกันและปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติด

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. การปฏิบัติงานด้านมวลชนสัมพันธ์

การจัดกำลัง ศูนย์ประสานงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ดังนี้ นายตำรวจชั้นสัญญาบัตร จำนวน 12 นาย ตำรวจชั้นประทวน จำนวน 21 นาย โดยจัดกำลังพลจากกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนต่าง ๆ ดังนี้

1. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 231	จำนวน 4 นาย
2. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 232	จำนวน 1 นาย
3. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 233	จำนวน 1 นาย
4. กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 234	จำนวน 25 นาย
5. กองกำกับการตำรวจตระเวนชายที่ 23	จำนวน 2 นาย

สรุปโดยภาพรวม จากการดำเนินงาน โครงการที่ผ่านมา นับแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้กับโครงการ ๔ ศูนย์ประสานงาน โครงการ ๔ ร่วมกับ จังหวัดมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี กปร. ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ ตั้งแต่ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จวบจนปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรในเขตพื้นที่โครงการ ๔ ซึ่งในภาพรวมราษฎรมีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ และกลุ่มระบบสหกรณ์ ได้รู้จักระดมทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรู้จักการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำลำธารให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยแนวทางพัฒนาดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน ในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

คงพัชร ไร่ศรี (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาระดับความพึงพอใจและปัจจัยที่มีผลต่อ แนวทางพัฒนา ต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ต่อการให้บริการด้านต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาป่า 3 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่ให้บริการ ด้านระบบการให้บริการและด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการศึกษาพบว่าประชาชน ผู้มารับ บริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและมีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท จาก การศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านต่าง ๆ ขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลนาป่าพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาป่า ในด้านการให้บริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สุนทร น้าชื่น (2549 : บทคัดย่อ) แนวทางพัฒนาในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะงาน ด้านค่าจ้างและสวัสดิการ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และด้านความมั่นคงก้าวหน้า ประชาชนที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 92 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการปกครองบังคับบัญชา รองลงมา ได้แก่ ด้านความมั่นคงและก้าวหน้า ด้านค่าจ้างและสวัสดิการ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานและด้านลักษณะของงานตามลำดับ

เนตร หงส์ไกรเลิศ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาระดับแนวทางการพัฒนาของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าตลาด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาผู้ที่มารับบริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 30 - 39 ปี ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรส ประกอบอาชีพค้าขาย จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกครัวเรือนน้อยกว่า 10 คน โดยเฉลี่ย 5 คนต่อครอบครัว ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 4,001 - 8,000 บาท ระยะเวลาที่อยู่ในเขต อบต. ท่าตลาด น้อยกว่า 10 ปี โดยเฉลี่ย 14 ปี ความพึงพอใจในการบริการของผู้มารับบริการ ด้านบุคลากร ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านกระบวนการการให้บริการ พบว่าได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพึงพอใจในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน โดยเฉลี่ย 3.54 หรือคิดเป็นร้อยละ 71

วิศิรา คงเดิม (2550 : บทคัดย่อ) แนวทางการพัฒนาของประชาชนต่อการให้บริการ ของสำนักงานประกันภัยจังหวัดพังงาจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้ที่เข้ามาติดต่อขอใช้บริการกับสำนักงานประกันภัยจังหวัดพังงา โดยการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ใช้บริการ ของสำนักงานประกันภัยจังหวัดพังงา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26 - 35 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง และมีรายได้ 5,000 - 10,000 บาท มีความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานประกันภัยจังหวัดพังงา ในภาพรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมาก เมื่อพิจารณาความพึงพอใจเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ทั้ง 5 ด้าน โดยประชาชนมีความพึงพอใจในด้านข้อมูลข่าวสารเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ด้านผู้ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกระบวนการ เป็นอันดับที่สองสามและสี่ตามลำดับ ส่วนด้านสถานที่เป็นอันดับสุดท้าย

ชินวูลิ ตั้งวงษ์เลิศ (2550:บทคัดย่อ) แนวทางพัฒนาของประชาชนต่อการ รับประทานบริการ ในสถานีดำรง ในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 9 จากกลุ่มผู้ใช้บริการในสถานีดำรง ในเขตนครบาล 9 จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุ 21 - 30 ปี มีสถานภาพโสด การศึกษาระดับการศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลาย/ปวช.และ ปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท โดยมาติดต่อราชการที่สถานีดำรงนครบาลมากที่สุด คือ แจ้งความเอกสารหายหรือแจ้งความเป็นหลักฐาน ส่วนใหญ่จำนวนครั้งที่มาติดต่อที่สถานีดำรงในระยะเวลา 1 ปี จำนวน 1 - 5 ครั้ง แนวทางการพัฒนารายงานไม่แตกต่างกันและมีความพึงพอใจในระดับมากเรียงลำดับ คือ ด้านการให้ความมั่นใจ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการดูแลเอาใจใส่ และด้านการตอบสนอง ส่วนด้านรูปลักษณ์พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ปิยะพงษ์ สวัสดิ์ (2550 : บทคัดย่อ) แนวทางพัฒนาของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ของที่ทำการปกครองอำเภอ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จากประชากรที่มาใช้บริการ จำนวน 400 ราย ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีสถานภาพสมรส มีอายุระหว่าง 36 - 50 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีอาชีพรับจ้าง โดยมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 5,001 - 10,000 บาท ซึ่งความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของที่ทำการปกครองอำเภอ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ พบว่า มีความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ คือ ปัจจัยด้านค่าธรรมเนียม ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด

อุทาน จิตจำนงค์ (2551:บทคัดย่อ) แนวทางพัฒนาของผู้รับบริการที่มีต่อการบริการ ของสำนักงานบังคับคดีจังหวัดนครปฐม เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามจากประชาชน ที่มารับบริการจากสำนักงานบังคับคดีจังหวัดนครปฐม จำนวน 240 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับบริการมีแนวทางพัฒนาปัจจัยคุณภาพการบริการของสำนักงานบังคับคดีจังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ในระดับมาก ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับมาก เรียงลำดับ คือ ด้านการรับประกัน ด้านความรวดเร็วในการตอบสนองลูกค้า ด้านการเอาใจใส่ลูกค้า เป็นรายบุคคล และด้านความเชื่อถือและไว้วางใจได้ ส่วนปัจจัยคุณภาพการบริการด้านสิ่งที่สัมผัสได้ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง และสำนักงานบังคับคดีจังหวัดนครปฐม สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้น ได้แก่ สถานที่ตั้งสำนักงาน ที่จอดรถ พื้นที่ใช้สอย ป้ายบอกทิศทาง เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ให้บริการ

นิทัศน์ กับเป็ง (2551 : บทคัดย่อ) ประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาจากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 คน ผลการศึกษามีดังนี้ คือ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนมีประสิทธิผลในการดำเนินงานโดยรวมค่อนข้างสูง โดยประชาชนสามารถแยกแยะผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้ เกิดประโยชน์และตรงตามความต้องการของประชาชนในระดับที่ดี โครงการในหน่วยงานนั้นสามารถเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนงาน และในแต่ละโครงการนั้นมีการดูแล ซ่อมแซม และติดตามผล ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนนั้นพบว่า ประชาชนจังหวัดลำพูนมีความพึงพอใจในการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนในระดับหนึ่ง แต่ยังมี ความพึงพอใจน้อยในเรื่องความล่าช้าในการแก้ไขปัญหา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แคทซ์ อิลิฮู และแบรนด้า แดเนท (Elihu Katz and Brenda Danet, 2546 : 18)

กล่าวถึงหลักการให้บริการขององค์การแบบราชการที่ให้บริการประชาชน โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ 1) การติดต่อเฉพาะด้าน (Specificity) หมายความว่า การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ำกับเจ้าหน้าที่ขององค์การที่เป็นทางการนั้นจำกัดเฉพาะเรื่องงานเท่านั้น ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่อำเภอไม่มีหน้าที่ไปสนใจซักถาม ผู้รับบริการที่มาขอสำเนาทะเบียนบ้านว่า เรียนหนังสืออยู่ที่ไหน สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้หรือไม่ เพราะการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องส่วนตัวนอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ขององค์การ 2) การปฏิบัติโดยสม่ำเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Universality) หมายความว่าองค์การจะปฏิบัติต่อผู้รับบริการด้วยความเป็นธรรมใครมาติดต่อก่อนก็ได้รับบริการก่อน เช่น การเรียกเก็บภาษี ถ้าคน 2 คน มีเงินใจต่าง ๆ เหมือนกันทุกอย่าง สรรพากรจะต้องเรียกเก็บภาษีเท่ากัน นั่นคือประชาชนหรือผู้รับบริการจะได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกันจากองค์การ เจ้าหน้าที่ขององค์การจะต้องให้บริการแก่ประชาชนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ รูปร่าง หน้าตา และ 3) การวางตนเป็นกลาง (Affective Neutrality) หมายความว่า ต้องไม่เอาอารมณ์ส่วนตัวเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับงาน การปฏิบัติต่อผู้รับบริการต้องเป็นไปโดยสงบ โดยหลักการและเหตุผล เจ้าหน้าที่ขององค์การต้องไม่ขู่ตะคอก แสดงอารมณ์เสีย หรือทะเลาะเบาะแว้งกับลูกค้ำหรือไม่มีหน้าที่ไปแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการ

ฮักซิก ลี, ยองกิ ลี และดองเก็ย ยู (Haksik Lee, Yongki Lee, and Dongkeun Yoo, 2000 : 3) ได้ศึกษาปัจจัยของคุณภาพบริการที่รับรู้ได้และความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ ซึ่งศึกษาใน 3 เรื่องเกี่ยวกับคุณภาพบริการที่รับรู้ได้ ได้แก่ การเปรียบเทียบรูปแบบที่มีช่องโหว่กับรูปแบบการปฏิบัติงาน สสำรวจทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลระหว่างคุณภาพบริการและความพึงพอใจ และตรวจสอบอิทธิพลในบางด้านของคุณภาพการบริการที่แตกต่างไปจากชนิดของอุตสาหกรรมบริการ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงงาน 3 โรง เครื่องมือที่ใช้คือ การสัมภาษณ์ บน

สมมติฐานที่ว่า รูปแบบการปฏิบัติงานมีคุณภาพเหนือกว่ารูปแบบที่มีช่องโหว่ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพบริการที่รับรู้ได้เป็นสิ่งที่มาก่อนความพึงพอใจ และสุดท้ายสิ่งที่มีตัวคนสัมผัส ได้เป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าสิ่งอำนวยความสะดวกหรือเครื่องมือ

เจเน็ต เอ็ม. เคลลี่ และเดวิด สวินเดล (Janet M. Kelly and David Swindell, 2002 : 5) ได้ศึกษาเรื่อง วิธีการวัดที่หลากหลายต่อการประเมินการบริการของเทศบาลเกี่ยวกับการวัดการปฏิบัติที่มีความสัมพันธ์กัน และความพึงพอใจของประชาชน นอกเหนืออำนาจตามกฎหมาย และเสนอว่าการประเมินคุณภาพการบริการควรใช้การวัดการปฏิบัติที่หลากหลายทั้งในส่วนของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ และควรสำรวจแง่มุมต่าง ๆ ของแนวทางพัฒนาของประชาชนและรูปแบบของแนวทางพัฒนาในชุมชน และควรเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการวัดผลงานธุรการและการยอมรับของประชาชน การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาของประชาชนในเทศบาลและข้อมูลการปฏิบัติงานพบว่าผลของการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดการ ในการปรับการปฏิบัติการเพื่อวัดผลคุณภาพการบริการของเทศบาล อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจความรู้สึก ของประชาชนต้องใช้มุมมองที่แตกต่างไปจากมุมมองเดิมที่ใช้วัดการปฏิบัติงานบริการ

เจ. โจเซฟ ครอนิน จูเนียร์, มิเชล เค. แบริตี้ และจี. โทมัส เอ็ม ฮิลท์ (J. Joseph Cronin Jr., Michael K. Brady, and G. Tomas M. Hult, 2000 : บทคัดย่อ อ้างอิงใน อุทาน ทะแพงพันธ์, 2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลกระทบของคุณภาพ คุณค่า และความพึงพอใจของลูกค้า บนแนวโน้มพฤติกรรมของลูกค้าในสภาพแวดล้อมด้านการบริการ พบว่า การประเมินเชิงทดลองของการแข่งขันด้านการบริการได้รับการพิจารณาว่ามีผลโดยตรงกับแนวโน้มพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้ใช้บริการ ผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีการตลาดด้านการบริการและการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องี่ระบุกับอุตสาหกรรมด้านการบริการที่วิ กูณ ผลที่ได้ก็คือคุณภาพการบริการคุณค่าของการบริการ และความพึงพอใจอาจจะเกี่ยวข้อง โดยตรงกับแนวโน้มพฤติกรรมของลูกค้าเมื่อตัวแปรเหล่านี้ทั้งหมดถูกพิจารณาร่วมกัน และผลทางอ้อมของคุณภาพการบริการ และคุณค่าช่วยยกระดับผลกระทบต่อแนวโน้มพฤติกรรม

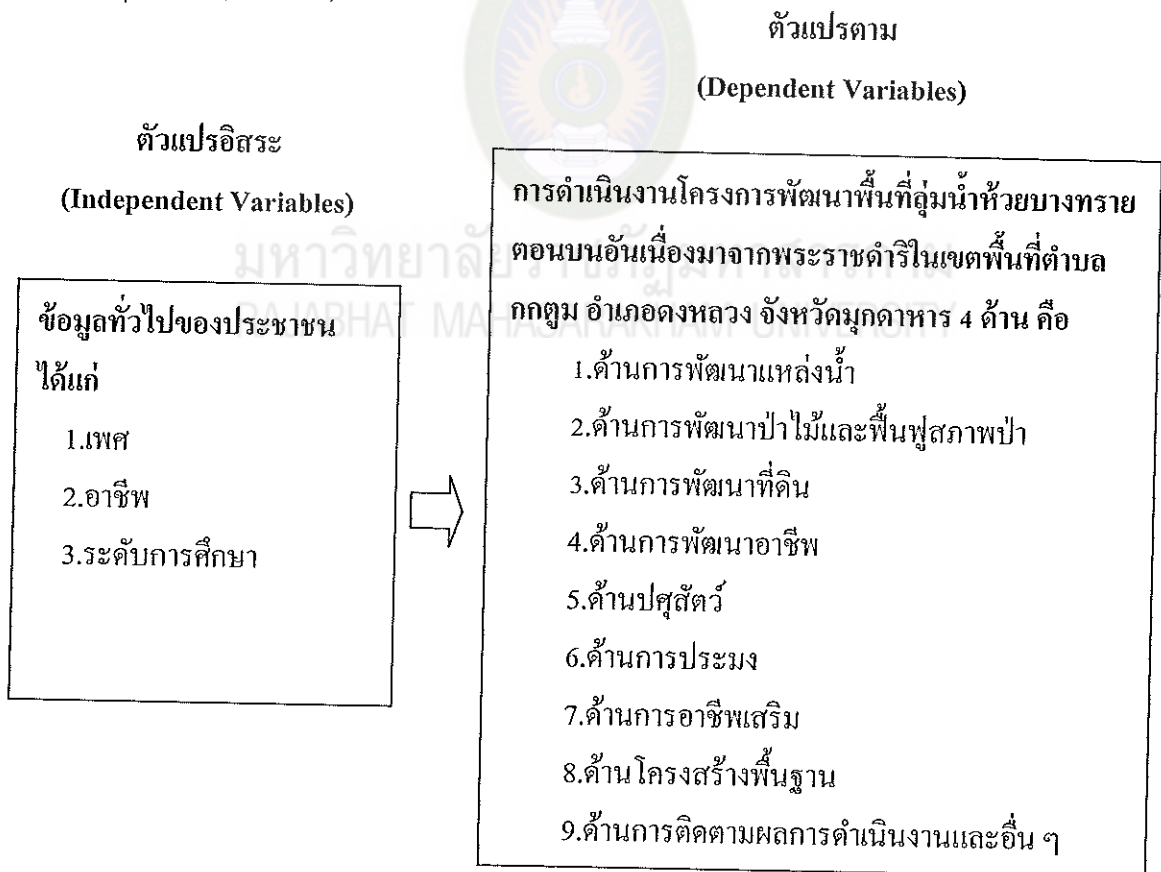
จี. เอส. ซูเรชจันทรา, จันทรานิจิรัญ, และ อาร์. เอ็น. อนันทรามา (G.S. Sureshchandar, Chandrasekharan Rajendran, and R.N. Anantharama 2002 : 363 - 379) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการและความพึงพอใจของลูกค้า การจัดการกับปัจจัยเฉพาะ โดยปรับวิธีการจัดการและมีมุมมองในเรื่องความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ในโครงสร้างแบบหลากหลาย เช่นเดียวกับในด้านคุณภาพการบริการที่ใช้ปัจจัยที่เป็นชุดเดียวกัน และด้วยหัวข้อที่สอดคล้องกันในการปฏิบัติงานให้บริการ ซึ่งบนพื้นฐานของแนวคิดนี้ การเชื่อมต่อระหว่างคุณภาพการบริการและความพึงพอใจของผู้รับบริการ ได้ถูกตรวจสอบ

ผลปรากฏว่า ทั้งสอง เรื่องเป็นอิสระจากกัน แต่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งมีนัยว่า การเพิ่มในเรื่องหนึ่งดูเหมือนว่าจะนำไปสู่การเพิ่มในอีกเรื่องหนึ่งด้วย

สเตเฟนส์ (Stephens, 2004 : 1640 - A) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในการทำงานกับแนวทางพัฒนาในการปฏิบัติงานของพนักงานในมหาวิทยาลัยตอนเหนือของรัฐฟลอริดา กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานประจำ จำนวน 939 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนในพื้นที่ตำบลกกตุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดมุกดาหาร, 2553 : 2)

แผนภาพที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย